

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Esra ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Temmuz 2023**

AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Esra ÖZTÜRK

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM

Konya
Temmuz 2023

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

10 Temmuz 2023

Esra ÖZTÜRK

---

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

²MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

10 Temmuz 2023

Esra ÖZTÜRK

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmamın bütün aőamalarında değerli bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan değerli danıőmanım, Sayın Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM'e ve beni her zaman destekleyen, yol gösteren, motive eden kıymetli eőim Abdullah ÖZTÜRK'e içtenlikleri ve katkılarından dolayı sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

10 Temmuz 2023

Esra ÖZTÜRK

ÖZET

Esra ÖZTÜRK

Aile İçi İletişimin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2023

İletişim her tür canlı ve cansızın isteyerek ya da istemeden içinde bulunduğu bir olgudur. Bireyler, iletişim sayesinde birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarabilirler. Sağlıklı bir iletişim kurulmasında, çocukla aile arasında anlaşılır bir iletişim sağlanmasında öncelikle anne ve babanın doğru bir örnek teşkil etmesi gerekir. Aile bireyleri birbirine empati duymalı, daha anlayışlı davranmalı, özgür alanlarına saygı duymalı, sosyalleşebilecekleri ortam yaratmaları, baskıcı, zorlayıcı, tehdit edici, küçümseyici davranışlardan uzak durmalı, etkili bir şekilde dinleme ve anlama halinde olmalıdırlar. Araştırmada anne, baba ve çocuk arasında birbirlerine karşı empati duyarak, dürüst bir şekilde sergilenmesi sonucunda kuvvetli bir aile içi iletişim sağlanır. Bu çalışma ile olumlu ve olumsuz iletişimleri bulunan aile bireylerinin ilişki durumları incelenecektir. Bu araştırmanın evrenini Konya ilinde yaşayan anne ve babalar oluşturmuştur. Örneklemi ise 48-72 ay arası çocukları bulunan 405 anne ve babalardan oluşmaktadır. Çalışmanın verileri, Demografik Bilgi Formu, Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA) ile toplanmıştır. Bu çalışmada çocukların anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı boyutları arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, aile içi iletişim becerileri ile çocukların iletişim becerileri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucu elde edilmiştir. Aile içi iletişim, sözsüz iletişim, konuşma, karşındaki tarafından dinlenme, mesaj ve empati perspektifleri üzerinden incelenmiştir. Böylelikle aile içi iletişimi geliştirmek, problemleri ortadan kaldırmak ve bireysel sorunları çözmeye çalışmak hem ebeveynlerin hem de çocukların topluma kazanımı için değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Aile içi iletişim, aile içi ilişkiler, aile ve çocuk iletişimi, iletişim.

ABSTRACT

Esra ÖZTÜRK

The Effects of Family Communication on the Child

Master's Thesis

Konya, 2023

Communication is a phenomenon in which all kinds of living and non-living things are involved willingly or unwillingly. Individuals can transfer their feelings and thoughts to each other through communication. In establishing a healthy communication, in providing an understandable communication between the child and the family, first of all, parents should set a correct example. Family members should empathize with each other, be more understanding, respect their free space, create an environment where they can socialize, avoid oppressive, coercive, threatening, condescending behaviors, and be in an effective way of listening and understanding. In the research, a strong intra-family communication is ensured as a result of the honest display of empathy between the mother, father and child. In this study, the relationship status of family members who have positive and negative communication will be examined. The universe of this research consisted of mothers and fathers living in Konya. The sample consists of 405 mothers and fathers with children aged 48-72 months. The data of the study were collected with the Demographic Information Form and the Mother-Father-Child Communication Evaluation Tool (ABÇİDA). In this study, when the relationship between the dimensions of the child's parent-child communication assessment tool was evaluated, it was concluded that there was a positive and significant relationship between the communication skills of the children and the communication skills within the family. Family communication, nonverbal communication, speaking, listening by the other person, message and empathy perspectives are examined. Thus, improving communication within the family, eliminating problems and trying to solve individual problems have been evaluated for the integration of both parents and children into society.

Keywords

Family communication, family relations, family and child communication, communication.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	2
1.2. Araştırmanın Önemi	2
1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	2
1.4. Tanımlar	3
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	4
2.1. AİLE VE TANIMI	4
2.1.1. Aile Biçimleri ve Fonksiyonları	5
2.1.2. Ailenin Çocuğun Gelişimdeki Yeri	10
2.2. İLETİŞİM VE TANIMLARI	16
2.2.1. İletişim Çeşitleri	16
2.2.2. İletişimin Engelleri	19
2.3. AİLE İÇİ İLETİŞİM	22
2.3.1. Aile İçi İletişimin İlkeleri	23
2.3.2. Kendini Tanıma	23
2.3.3. Aile Bireylerini Tanıma.....	24
2.3.4. Empati Kurma.....	25
2.3.5. Etkili Dinleme.....	25
2.3.6. Ben Dili Kullanma.....	26
2.3.7. Biz Bilinci Oluşturma	26
2.3.2. Aile İçi İletişimi Engelleyen Faktörler	27
2.4. AİLE ÇOCUK İLİŞKİLERİNDE İLETİŞİMİN ROLÜ	29
2.4.1. Çocukla İletişim Açısından Ailenin Tutumları	30
2.4.2. Anne-Çocuk İletişimi	31

2.4.3. Baba-Çocuk İletişimi.....	32
2.5. AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÇOCUĞUN PROBLEMLERİNİ ÇÖZMEDE YERİ VE ÖNEMİ.....	32
3. YÖNTEM.....	34
3.1. Araştırmanın Modeli	34
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	34
3.3. Araştırmanın Verilerinin Toplanması	34
3.4. Veri Toplama Araçları.....	34
3.5. Verilerin Analizi.....	35
3.6. Araştırmanın Etik Yönü	35
4.BULGULAR.....	36
5.TARTIŞMA	47
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	49
KAYNAKLAR.....	51
ÖZGEÇMİŞ	56
EK 1. ANKET FORMU.....	57
EK 2. ÖLÇEK İZİNLERİ.....	59
ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/MUAFİYETİ.....	60

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1: Aile Tiplerinin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı.....	8
Tablo 2: Kişilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı.....	34
Tablo 3: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları.....	35
Tablo 4: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Normallik Dağılım Analizi Sonuçları.....	35
Tablo 5: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırması.....	36
Tablo 6: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Çocuk Doğum Sırasına Göre Karşılaştırması.....	37
Tablo 7: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Anne Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması.....	39-40
Tablo 8: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Baba Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması.....	40-44
Tablo 9: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Boyutları Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları.....	46

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
Akt	Aktaran
$\bar{X}$	Ortalama
SS.	Standart sapma
Sd.	Serbestlik Derecesi

1. GİRİŞ

Toplumdaki en temel birimlerden biri olan aile, bireylerin yetişmesi ve gelişmesinde büyük rol oynar. Çünkü bireylerin eğitim alabildikleri ilk basamak ailenin kendisidir. Değişen dünyada farklılaşan istek ve ihtiyaçların güncellenmesiyle anne ve babanın tutumlarında sabit kalması, ailedeki iletişimi etkileyen durumlardandır.

Çağımızın çocuklarının ailesiyle olan problemlerde gösterdiği tepkiler, gösteremediği tepkiler ve duygu durumu karmaşası karşısında aile içi iletişimde kopukluğun sebep olduğu düşünülerek bu konu üzerinden incelemeler yapılacaktır.

Ebeveynler çocuklarının hissettikleri ve düşündüklerine ulaşmak için bir çok yol deneyimlerler. Ya da çocuklarının duygu ve düşüncelerinden oldukça uzak ve ilgisizdirler. Bu sebeple ortaya çıkan problemlerde gelecek neslimiz için sağlam olmayan kişilikler ve iletişimsizlik oluşmaktadır.

Sürekli değişen ve gelişen toplumlardan temel olarak aile birimide bu durumlarla ilişkilendirilebilir. Olumlu ve olumsuz durumlarda ailedeki iletişim, çocuk yetiştirme biçimleri farklılaşır. Ebeveynler ve çocuk arasında kendilerini ifade etme biçimleri, herkesin bir birey olarak kabul görülmesi gerektiği savunulmalıdır. Dönemsel olarak farklılaşan faktörlere karşı daha anlayışlı, empatik, tutarlı ve dengeli davranılması gerekir.

Eski dönemlerde çocuklardan önce anne babanın bile kendini ifade etmekten çekinmesi, birey olarak kabul görülmemesi sebebiyle çatışmalar bastırılmaktaydı. Bu durum nesilden nesile devam ettiği sürece ailede olumsuz ilerleyen sağlıksız iletişimler kurulmaktaydı. Değişmeye başlayan dönemlerde insanlar iletişime daha önem vermeye başladı ve bu durumla birlikte kalıcı olmayan psikolojik etkilerden sıyrılarak sağlıklı bir aile biçimine girilmeye başlandı. Fakat eski dönemlerden kalıcı psikolojik etkilerden sıyrılamayan bireyler kendi ailesinde de aynı tutumları sürdürmeyi devam ettirmiştir.

Çalışmanın problem sorularına aşağıda yer verilmiştir;

- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Ölçek Ortalama Puanları Çocuk Cinsiyetine Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir ?

- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Ölçek Ortalama Puanları Çocuk Doğum Sırasına Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir ?
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Ölçek Ortalama Puanları Anne Yaş Gruplarına Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir ?
- Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Ölçek Ortalama Puanları Baba Yaş Gruplarına Göre Anlamlı Farklılık Göstermekte midir ?

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, aile içi iletişimin çocuklar üzerindeki etkilerini incelemektir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Araştırmada yer verilen aile ve çocukları arasındaki iletişime yönelik incelemelerde çalışmayı giriş bölümü dahil dokuz bölüm oluşturmaktadır. Birinci bölümde araştırma konusu, önemi ve amacı yer almaktadır. İki, üç, dört ve beşinci bölümlerde konu ile alakalı kuramsal çerçeve ele alınarak alt başlıklar incelenmiştir. Altıncı bölümde araştırmaya yönelik tanıtıcı bilgiler yer almaktadır. Yedinci bölümde araştırma yardımı ile elde edilen bilgilerin bulguları ve yorumları yer almaktadır. Son bölümlerde de araştırma sonuçlarının incelenmesiyle tartışma, sonuç ve öneriler bölümleri yer almaktadır.

Bu çalışmada sağlıklı ve sağlıksız iletişimlere bulunan ebeveyn ve çocuklarıyla olan ilişki durumlarının incelenmesine yer verilmiştir. Ebeveynler ve çocuk arasındaki iletişim incelemeleriyle bundan sonraki çalışmalarda yapılacak önerileri artırma ve faaliyete geçirmeye yönelik dikkat çekmek istenmiştir.

1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma; 48-72 ay arası çocukları bulunan, Konya ilinde yaşayan anne ve babalar ile sınırlıdır. Ayrıca Google Form ile hazırlanan anket sosyal medya araçlarından Whatsapp, Instagram ve Telegram uygulamaları ile ulaşılan ve araştırmaya katılma konusunda gönüllü olan ebeveynler ile sınırlıdır.

1.4. Tanımlar

Aile içi iletişim: Aile iletişimi, aile üyeleri arasında sözlü ve sözlü olmayan bilgi alışverişi anlamına gelmektedir. İletişim, başkalarının ne düşündüğüne ve hissettiğine dikkat etme becerisini içeren bir kavramdır. İletişim, doğumdan itibaren başlayan, yaşam boyu devam eden bir öğrenme sürecidir. Dinleme, konuşma, el kol hareketi, okuma ve yazma gibi birçok farklı yolla iletişim kurarız. İletişim becerileri, çocukların öğrenmesine, sosyal ilişkiler kurmasına, duygularını ifade etmesine ve günlük etkinliklere katılmasına yardımcı olur.

Aileler, bireyleri yaşamları boyunca şekillendirmektedir ve aile iletişimi, aile yaşamının ve işleyişinin temeli olarak görülmektedir. Ailelerin tanımlanması ve üyelerin anlamları nasıl organize edeceklerini öğrenmeleri iletişim yoluyla olur. Bireyler aile ilişkileri oluşturmak için bir araya geldiklerinde, bireysel üyelerinin toplamından daha büyük ve daha karmaşık bir sistem yaratmaktadırlar. Ailelerin uyum ve uyum sağlama konusunda iletişimsel olarak yön bulmaları bu sistem içindedir (Özmen, 2007: 8,9).

Çocukla iletişim: Bazı çocuklar bilişsel ve/veya fiziksel bozukluklar nedeniyle kendilerini net bir şekilde ifade etmekte veya kendilerine söylenenleri anlamakta güçlük çekebilirler. Bu çocuklar için yardımcı teknoloji, iletişim becerilerini geliştirmeye, iletişim sorunlarının üstesinden gelmeye ve onlarla günlük yaşam deneyimleri arasında bir bağlantı sağlamaya yardımcı olabilir. İletişim anne karnında başlar. Bir çocuk doğmadan önce bile iletişim kurar. Doğumdan hemen sonra ebeveynler, bebeklerinin nefes aldığını anlamalarını sağlamak için bir ağlamayı dinler. Bazı bebekler hoşnutsuzluklarını hıçkırarak, esneyerek, kollarını uzatarak, parmaklarını açarak ellerini uzatarak, ellerini gözlerine koyarak, yüzünü buruşturarak ve hatta uykuya dalarak iletebilirler. Erken iletişim sinyallerini okumak, tanımak ve yanıtlamak çok önemlidir. Erken sinyaller konuşulan kelimelere dönüşebilir. Çocukların erken iletişim sinyalleri bedensel hareketler, yüz ifadeleri, jestler, ağlamalar ve havlamalardan oluşmaktadır (Ashyüce, 2017).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. AİLE VE TANIMI

Aile toplumun en temel kurumlarından biri olarak; sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik faktörleri içinde barındırarak hem etkilenir hem de etkiler (Bozdağ, 2006).

Aile kendinden sonraki her bir alt kurumu etkilediği ve her bir alt kurumdan etkilendiği için toplum içinde yeri ve önemi oldukça fazladır. Toplumdaki değişimler devam ettikçe aile kurumu içinde de yenilikler boy göstermektedir. Değişen ve modernleşen dünyada ailenin her bireyi topluma ayak uydurmak için belirli rollerde yer almaktadır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik boyutlarda kendini gösteren bireyler aynı zamanda oluşumlarını meydana getirirken hep iletişim halindedirler. Aile bu noktada eğitimin ilk basamağı olarak kabul görür.

Çocukların büyüme süreçlerinde aileleri onlara gerekli temel becerileri ve değerleri öğretir. Bu yüzden her toplumda kendine göre bir aile değeri ve eğitimi mevcuttur. Dolayısıyla kültürel farklar ve inançlar doğrultusunda da eğitim şekillenir.

Aile ve eğitim arasında sıkı bir ilişki vardır. Aileler, çocukların ilk öğretmenleri ve hayatları boyunca en önemli destekçileridir. Aileler, çocuklara temel becerileri ve değerleri öğretirken, onların akademik başarılarına da katkıda bulunurlar.

Her birey toplumuna kazandırılırken öncelikle aile içinde eğitimi başlar. Bireyin karakter sahibi olması, yapıcı ve üretici ortamları yaratan ilişkileri olması, ailelerinin bu konuda destekleyici tutumlarının olması oldukça ön planda olan faktörlerdendir (Bozdağ, 2006).

Aile, evlilik süreciyle başlayan, kadın ve erkeğin birliği ile şekillenen, anne, baba, çocuklar, kardeşler olmak üzere aralarında kan bağı bulunan toplumsal bir birimdir. Aile daha kapsamlı olarak; ortak amaç, beklenti, düşünce, duygu, belirli kurallar, değer gibi olguları paylaşan bireyler içinde kullanılır. Bütün bunların yanında bir iletişim grubunu temsil eder (Köknel, 2001:138 akt. Kavut, 2015:9).

Sağlıklı bir iletişimi olan ailede yetişen bireylerin karakterleri, benlik yapıları, sosyalleşme süreçleri oldukça iyi durumdayken, sağlıksız iletişimi bulunan ailelerin içinde yetişen bireylerin ise huzursuz, anlaşmazlıkların sık görüldüğü, sosyalleşme süreçlerinin daha zayıf, okul ve hayat başarılarının da düşük olduğu görülmektedir (Elmacıoğlu, 1992 akt. Özmen, 2007:8).

Sağlıklı bir iletişimi olan aileler, üyelerinin fiziksel ve duygusal sağlığına önem verirler ve birbirlerinin ihtiyaçlarına duyarlıdırlar. Bu ailelerde, sağlıklı bir yaşam tarzı benimsenir ve sağlıklı alışkanlıklar desteklenir. Ayrıca, aile üyeleri arasında oluşabilecek stres ve gerginliklerin üstesinden gelmek için birlikte çalışılır (Fiese, Winter, 2010:153-169).

Sağlıksız bir iletişimi olan aileler, üyeleri arasında açık ve dürüst bir iletişim kuramazlar. Bu ailelerde genellikle eleştiri, suçlama ve kırgınlık bulunur. Aile üyeleri birbirlerine karşı anlayışsız ve duyarsız davranırlar. Genellikle kendi ihtiyaçlarını öncelikli olarak görürler. Sağlıksız ailelerde, üyeler arasında kopukluklar ve duygusal destek eksikliği yaşanabilir. Disiplin sert ve otoriter bir şekilde uygulanır. Üyeler arasında çözümsüz sorunlar ve stresler oluşabilir. Sağlıksız iletişim aynı zamanda aile üyelerinin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde de olumsuz etkiler yaratabilir (Johnson, & Briley, D. A., 2014:762-776).

Aile, şekillendirici amaçları olan bir kurumdur. Bireylerin ve çocuğun kişilikleri aile içinde şekillenir, gelişir. Alışkanlıklar, kültürel özellikler, kişilik özellikleri aile ile birlikte kazanılır ve geliştirilir. Tüm bunlarla birlikte sosyalleşme olgusu ailede kazanılan bir faktördür. Her aile üyesinin belirli iş bölümleri ve sorumlulukları bulunmaktadır. Birbirlerine karşı istek ve arzuları, beklentileri olduğu bilinmektedir. Aile içinde düzenlenen kurallar ve normlar bireylerin sosyal yaşamına da etki ederek toplumdaki yerini düzenler. Toplumdaki yeri düzenlenen bireyler ailelerine ve karşılarındaki diğer bireylerle daha sağlıklı bir iletişime girebilirler. (Özmen, 2007:8,9).

2.1.1. Aile Biçimleri ve Fonksiyonları

Toplumsal olarak en önemli yere sahip olan aile kurumunun oluşumunda birçok işlev vardır. Aile, bireylerin sosyal, ekonomik, kültürel, fizyolojik, psikolojik ihtiyaçlarını karşılayabildiği ve etkilediği bir olgudur (Kavut, 2015:15).

Ailenin temel fonksiyonları arasında, çocukların yetiştirilmesi, duygusal destek, ekonomik desteğin sağlanması, sosyalizasyon ve toplumsal değerlerin aktarımı yer alır. Aynı zamanda, aileler bireylerin güvenliğini ve korunmasını sağlar, onların temel ihtiyaçlarını karşılar ve sosyal bağları güçlendirir. Ancak, aile fonksiyonları her aile için

aynı değildir. Ailelerin kültürleri, inançları, ekonomik durumları ve yaşadıkları toplum gibi faktörler, ailelerin fonksiyonları üzerinde etkili olabilir (Minuchin, 1985: 289-302).

Ailenin devam etmesini sağlayan ve bunun gerçekleşmesi için bireylere gereken koşulları tanıyan işlevlerden biri biyolojik ve psikolojik işlevlerdir. Ailenin varlığını koruyan ve devamlılığını sağlamak için neslini koruyan biyolojik işlevleri vardır. Bir bireyin dünyaya geldiği andan itibaren çocuk olup, ergenliğe, yetişkinliğe kadar ailenin onu korumasından yetiştirmesine kadar aileye ihtiyacı vardır. Sağlıklı bir aile olabilmek için çocuklarının her türlü ihtiyaç ve beklentilerine karşılık vermeleri beklenir (Avşaroğlu, 2011:285 akt. Kavut, 2015:16).

Günümüz aile yapılarında eski dönemlere karşılık olarak aile fertlerinin her biriyle ayrı olarak ilgilenmeye çalışan ve isteklerini yerine getirmeye gayret eden ebeveynleri görmekteyiz. Çocuklarının eğitimleri, eğlenceleri, istekleri, arkadaşlıkları, alışkanlıkları ile ölçülü olma gayesiyle bir şekilde özgür alan yaratan aileler vardır. Bu ailelerde dikkate alınan kurallar çerçevesinde ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim oldukça sağlıklı ilerlemekte, sevgi ve saygı artmaktadır.

Ailede sevgi ve saygının varlığı ile büyüyen, yetişen çocuklar duygusal olarak tatmin edildiği takdirde psikolojik olarak doyum noktasına ulaşmış olurlar. Aile içinde çocuğa ne veriliyor ise çocuk onu öğrenir ve hayatı boyunca bunu devam ettirir (Kavut, 2015:16).

Çocuklara bir şeyler öğretebilmek ve hayatlarına geçirebilmek için öncelikle anne ve babanın doğru örnek davranışlarında bulunmaları gerekir. Anne-baba arasındaki iletişim, saygı, sevgi çocuğun bazı zamanlarda farkında bile olmadan kendi benliğine aktardığı görülmektedir.

Ailede biyolojik, psikolojik koşullar sağlanmasıyla birlikte aynı zamanda temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek içinde ekonomik işlevlere ihtiyacı vardır. Ailede her bireyin sorumluluğu artabilmekte ve birbirlerine dayanışma sağlamak amacıyla iş bölümleri oluşturmasında ekonomik işlev ayrı bir görev vermektedir. Zamanla ekonomik işleve katkı sağlamak amacıyla kadınların çalışma hayatına girmesiyle bazı değişimler oluşmuştur. Ekonomik işlev fayda sağlayabilirken aynı zamanda aile içi etkileşimleri etkilemiştir. Değişen otorite, kazanılan bazı özgürlükler, evdeki sorumluluk ve iş birliklerinin evrilmesi bazı problemleri de beraberinde getirmiştir (Kavut, 2015:17).

Kadınların ekonomik olarak aile içinde kendini göstermeye başlamasının ebeveyn ve çocuk arasında hem olumlu hem olumsuz şekilde yansımaları olmuştur. Kadın yani aile içindeki statüsü anne olan birey için ekonomik bağımsızlık kazanması ailenin ekonomik durumu açısından iyileştirici etkisi göz önüne alınabilir. Daha fazla gelir sağlayabilir. Bu durum ailenin genel refahını artırdığı gibi finans açısından güvence sağlamaktadır. Kadının çalışma hayatında olması özellikle çocuklar için bir rol model olabilir. Bu durum çocuklara cinsiyet rollerinin esnekliğini ve kadınlarında profesyonel bir şekilde başarılı olduğunu görmesine fırsat sunmaktadır. Kadının çalışma hayatında olması ev işlerinin ve aile sorumluluklarının paylaşılmasında daha eşit bir yaklaşıma teşvik edilmesine yardımcı olmaktadır. Böylelikle aile bireyleri arasında da dengeli bir iş bölümü ve birliği sağlanabilir. Ebeveynler ve çocukları arasında da daha dengeli bir ilişki gözlenebilir. Kadının çalışma hayatında olmasının bir diğer tarafı özsaygı ve özgüveni artırdığı görülmektedir. Bazı olumsuz durumlarda iş sebebiyle stres, sinir ve kişisel zorlukları da beraberinde görebiliriz (Aydın & Çiftçi, 2013: 83-95).

Anne ve babanın eğitimi çocuklarında aynı zamanda eğitiminin başladığı ilk basamak olarak görülmektedir. Bu durumda aile fonksiyonlarından eğitim işlevinin öne çıkmasına sebep olur. Bireyler aile kurumunun içinde aynı zamanda toplumsallaşma, sosyalleşme olgularına da katılmayı öğrenir. Toplumdaki norm ve kurallara uyum sağlamayı, gelenek ve kültür anlamında bilgiler edinmeyi, okul hayatının başarılı geçmesi gibi birçok alanda eğitimi ailesinde öğrenmeye başlar (Topçuoğlu, 2010:27 akt. Kavut, 2015:17).

Ailedeki eğitimin aynı zamanda prestij sağlamadaki işlevi de bu noktada ön plana çıkmaktadır. Toplum içindeki statünün de aile tarafından belirlenmesi çocuğun gelişimi için de etkilidir. Böylece çocuk toplum içinde bu sayede nerede nasıl davranması gerektiğini öğrenir ve kaliteli bir yaşamı olmasına zemin hazırlar (Kavut, 2015:18).

Ailedeki eğitimin toplum içindeki statüsü, toplumun genel eğitim değerlerine, eğitim sistemine ve ailenin eğitime verdiği öneme bağlı olarak değişir. Eğitim, bireylerin yetişmesi, bilgi ve becerilerin aktarılması, toplumun gelişimi ve sosyal ilerlemesi için önemli bir rol oynar. Bir toplumda eğitime verilen değer ve önem, ailenin içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar, kültürel normlar, eğitim sistemine erişim ve destek gibi faktörlere bağlı olarak değişebilir. Örneğin, bazı toplumlarda eğitim, yüksek statü ve prestijli mesleklerle ilişkilendirilirken, diğer toplumlarda daha az öneme sahip olabilir.

Ailedeki eğitimin toplum içindeki statüsü, ailelerin çocuklarına eğitim konusunda ne kadar destek olduklarına, eğitim olanaklarına erişimlerine, çocukların akademik başarılarına ve toplumun eğitim politikalarına verdiği değere bağlı olabilir. Ayrıca, ailelerin çocuklarına sağladıkları eğitim fırsatları, çocukların eğitim seviyesini etkileyerek ailelerin toplumdaki statüsünü de etkileyebilir.

Eğitim, bir toplumda sosyal hareketlilik ve fırsat eşitliği sağlama potansiyeline sahiptir. İyi bir eğitim, bireylerin sosyal ve ekonomik açıdan daha yüksek konumlara yükselmesine ve toplumda daha yüksek statülere sahip olmasına yardımcı olabilir. Bu nedenle, birçok toplumda eğitim, toplumun statüsünü yükseltme ve sosyal ilerlemeyi teşvik etme aracı olarak görülür. Ancak, her toplumda eğitimin toplum içindeki statüsü farklı olabilir ve eğitimdeki eşitsizlikler, sosyal sınıf farklılıkları ve diğer sosyal faktörler bu durumu etkileyebilir.

Eğitimden sonraki diğer alt işlevlerin aile yapısını etkileyecek maddelerin tamamında çocuklar için olumlu etki yaratacak adımlara yer verilmiştir.

Korucuyu işlev olarak aile, her bir üyesini korumak ve güvenliğini sağlamakla görevlidir. Her türlü zarara karşı koruyucu ve düzenleyici olmalıdır. Karşılaştıkları maddi manevi durumlarda çözümleyici ve birlik içinde hareket etmelidirler (Kavut, 2015:17)

Ailede bireyler güvende hissettikleri durumda daha rahat ve sakin bir yaşam sürdürebilmektedir. Birbirlerine bu tutumu sağlayabildiklerinde aynı zamanda kuvvetli bir iletişim de sağlayabilirler (Yılmaz & Egeci, 2018:371-392).

Dini işlevde aile, çocuklarının sorumluluğunu üstlenen bireyler olarak var oluşunun temelini oluşturan değerleri de bilmesi ve öğretmesi gerekmektedir. Her birey var oluşunu anlayabilmeli ve kavrayabilmelidir. Doğru ve yanlış olan dini kuralları, sevap ve günah kavramlarını, dinin gerekliliği arasında yer alan ibadetleri çocuğa öğretmekle sorumlulardır. Bu dünyaya hazırladığımız çocukları aynı zamanda diğer dünyaya da hazırlamamızın önemi bu işlevle anlaşılmaktadır (Kavut, 2015:18).

Aile içerisinde din eğitiminin çocukların kimlik oluşumunda ve değerlerini anlamada büyük bir rolü vardır. Dini değerler, çocuklara doğru ve yanlış arasındaki ayrımı öğretirken ahlaki gelişimlerini destekler. Dini değerler çocukta aidiyet ve bağlılık duygularını güçlendirmeye yardımcı olur (Gürsoy, 2017:185-202).

Boş zamanları değerlendirme işlevinde ise, ailenin birbirine vakit ayırabildiği, kendi içlerinde özgür olarak bireysel vakit geçirmeleri aile sistemini oldukça etkileyen durumları meydana getirir. Bu işlevde bireysel ya da ailecek yapılan etkinlikler aile bütünlüğünü sağlamak, korumak adına önemlidir. Aile bu noktada toplu olarak sosyalleşmeyi devam ettirmeyi öğrenmektedir (Kavut, 2015:18).

Çocukların ebeveynleri ile geçirdikleri vakitler onlar için unutulmayan ve gelişimlerini son derece etkileyen sebeplerden birisidir. Aileler, çocuklarıyla birlikte zaman geçirerek onlara sevgi, ilgi ve destek göstererek çocuklarının özgüvenlerini artırır, duygusal bağlarını güçlendirirler. Çocuklar boş zamanlarını aileleri ile değerlendirdiklerinde sağlıklı yaşam alışkanlıkları edinir ve kendilerine uygun hobiler, ilgi alanları keşfedebilirler. Bu şekilde boş zaman değerlendirmeleri çocukların gelişimine ve aile bağlarını güçlendirmeye faydalı olur (Ersanlı, 2013: 113-132).

Temel olarak baktığımızda yaşamsal birçok fonksiyonların oluşumunda bahsettiğimiz işlevler hem aile yapısını hem de bireyi etkilemektedir. Sağlam bir temel oluşmasında işlevlerin doğru bir şekilde yerine getirilmesi çocuğun gelişiminde ve aile birliğinin sağlanıp korunmasında olumlu etkiler taşımaktadır.

Aile biçimleri ve yapısına göre oluşumlarının etkilediği bazı tipler meydana gelmiştir. Geçmişten günümüze uzanan kuşakların aile tiplerinde dört temel aile biçimi görülmektedir (Timur, 1972:31 akt. Eyce, 2014:237).

Çekirdek aile; karı-koca ve henüz evlenmemiş çocuklardan oluşan aile biçimi,

Ataerkil aile; ailede bir başkan ve karısı, evli olan erkek çocukları ve karıları, torunları ile birlikte oturması,

Geçici geniş aile; ailenin başkanının anne ve babası, bekar kardeşleri, karısının da bu tür akrabaları, bu akrabalarından biri veya birkaçının bulunması ile oluşan aile tipi,

Parçalanmış aile; ölüm, boşanma, ayrı yaşıyor olma, karı veya kocanın birinin bulunmaması ya da ikisinin de bulunmaması, dul anne ve evlenmemiş çocukları, büyükanne ve evlenmemiş torunları ile birlikte yaşanan aile tipi.

Türkiye’de bahsettiğimiz aile tiplerinden yüzde kaç oranla dağılım gerçekleşmiştir tabloda verilmektedir.

Tablo 1. Aile Tiplerinin Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı

AİLE BİÇİMİ	ANKARA İSTANBUL İZMİR	BÜYÜK KENT	KENT	KASABA	KÖY	TÜRKİYE
Çekirdek aile	67.9	65.8	63.3	61.5	55.4	59.7
Ataerkil- geniş aile	4.6	9.7	9.5	20.0	25.4	19.0
Geçici- geniş aile	12.4	11.6	15.0	12.7	13.3	13.1
Parçalanmış- eksik aile	15.0	12.9	11.9	5.7	5.9	8.3
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Timur 1972: 31

Tablo 1’de görüldüğü gibi ataerkil geniş ailenin köy yerleşkesinde oranının en yüksek olduğu en az ise Ankara-İstanbul-İzmir kentlerinde olduğu görülmektedir. Çekirdek aile tiplemesindeki oranın en fazla görüldüğü yerler Ankara-İstanbul-İzmir kentleri olduğu görülmektedir. Geçici geniş aile tiplemesinin kent yerleşkesinde olduğu görülmektedir. Bunun sebebini göç olgusu olduğu yorumunu yapabiliriz. Aileler eğitim, ekonomik ve daha verimli yaşam standartları olduğunu düşünerek hareket etmiş olabilirler. Parçalanmış eksik aile tiplemesinde de Ankara-İstanbul-İzmir yerleşkelerinde fazla olduğu görülüyor. Burada da iş olanakları sebebiyle, yaşam standartlarının yüksek olmasıyla ve herhangi bir aile bağının olmamasının verdiği sorumluluk düzeyinin düşüklüğü ile insanlar yerleşim sağlamış olabilirler.

2.1.2. Ailenin Çocuğun Gelişimdeki Yeri

Çocuğun meydana gelmesine zemin oluşturabilmek için öncelikle aile yapısının kurulması gereklidir. Kadın ve erkeğin birleşmesiyle oluşan bu yapı üreyerek nesillerinin devamlılığını sağlar. Üreme sonucunda meydana gelen çocukların gelişimleri ilk olarak aile ile başlar. Gerekli ihtiyaçlar, beklentiler karşılandıkça aile birliğinin temelleri

oluşmaya başlar. Daha önce bahsettiğimiz ailenin işlevleri başlığı altında çocuk gelişimine de etki edecek birçok husus ele alınmıştır.

Ailenin genişliği, sosyo-ekonomik yapısı, sosyo-kültürel yapısı çocuk gelişiminde oldukça etkileri bulunan durumlardandır. Değişen, modernleşen dünyada aile ve çocuk arasında da yenilikler doğmaktadır.

Ailenin çocuğun gelişimindeki yeri oldukça önemlidir. Aile, çocuğun ilk ve en önemli sosyal çevresidir. Onun büyüme, öğrenme ve kişisel gelişimine etki eden bir yapıdır. Çocuğun gelişiminde önemli olan noktalardan birisi temel ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Aile çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılayarak ona beslenme, barınma, sağlık hizmeti gibi temel gereksinimlerini sağlaması çocuğun sağlıklı büyümesi ve gelişmesi için önemlidir. Bir diğer nokta duygusal desteğidir. Aile çocuğa sevgi, güven, sıcaklık ve destek sunarak çocuğun duygusal ve sosyal gelişimini olumlu olarak etkiler. Aile içerisinde sağlanan güvenli bağlanma çocuğun kendisine de güvenini artırarak sağlıklı ilişkiler kurma becerisini geliştirir. Aile çocuğunu yetiştirirken değer ve inançlar konusundaki kuralları da öğretmektedir. Bu şekilde çocuğunun ahlaki açıdan gelişimine destek olur ve kimlik oluşturmaya yardım eder. Kimliğini oluşturmaya başlayan çocuk artık sosyal becerilerini ve iletişim yeteneklerini kullanmaya başlayarak sosyal normlarını öğrenir, başkalarıyla etkili bir iletişim kurar ve ilişkilerini yönetmeye başlar. Aile çocuğunun gelişimine destek olarak daha önce bahsettiğimiz gibi eğitim ve öğrenme açısından da rehberlik etmeye çalışır. Okul öncesi ve okul döneminde de okuma alışkanlığı kazandırmak, devam ettirmek, çocuğunu akademik olarak desteklemekte ailenin sorumlulukları arasındadır.

2.1.2.1. Ailenin Sosyo-Kültürel Yapısının Çocuğun Gelişimdeki Yeri

Birçok ülkede artan nüfus oranı sonucunda, dünyada gelişme gösteren modernleşme, sanayileşme, ekonomik ve sosyal olan sorunlar, eğitimin yetersizliği, işgücü ve talebinin karşılanamaması gibi nedenlerle insanlar göç yaşamaktadır. Bu göçler aynı zamanda kentleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Başka şehre veya ülkeye göç edenler yerleşmelerini bu sebeple düzensiz yapmaktadırlar. Bu düzensizlik insanların hayatlarını birden fazla sebeplerde etkilemektedir. Etkileyen bu sebepler karşısında aile kurumu da etkilenen kurumlar arasında yer alır (Araz, 2007:57).

Göç ilişkisi aynı zamanda ailenin daha önce göç ettikleri ülkede yerleşim süren diğer aile üyeleriyle bir araya gelmek için yaptıkları bir eylem olabilir. Aile birleşimi adı altında göç eden bireyler ailenin bir araya gelmesine zemin hazırlayan olgulardan birisi olmaktadır (Bağcı, 2017:375-389).

Göç aynı zamanda aile dinamiklerini de etkileyebilmektedir. Göç eden aileler yeni bir kültür, dil, yaşam tarzı ve sosyal normlarla karşılaşabilmektedir. Bu durum aile içinde uyum sağlama, kimlik oluşturma ve yeni bir yaşam tarzına adapte olma sürecini gerektirir (Çetinkaya, 2018: 318-337).

Göç, aile birliğini sağlamakta olumlu bir etkiye sahip olurken, aynı zamanda ayrılığa da sebep olabilir. Göç eden aileler sosyal destek ağlarından uzaklaştıkça bir ülkede veya bölgede aile akraba desteğinden yoksun olarak göç eden ailenin uyum sürecini zorlaştıran bir etkiye sebep olabilir (Mutlu, 2013:27-46).

Göç eden ailelerin bir diğer bakımdan ekonomik durumları etkilenebilmektedir. İş imkanları, gelir düzeyleri, yaşam standartları değiştikçe aile geçim düzenini oturtmakta zorlanabilir (Genç, 2016:163-189).

Aynı zamanda girdikleri sosyal ortamda farklı kültürden diğer bireyler ile birlikte uyum sağlarken kimlik sorunlarını da beraberinde yaşayabilirler. Bu durum aile içine de yansarak uyum zorluklarına yol açabilir (Yağcı, 2013:67-68).

Göç yaşanması sebebiyle kültürel farklılıkların bir araya gelişi, aile kurulması durumunda da kendini göstermektedir. Günümüzde eşler arasında yaşanan problemlerden biriside bu kültürel farklılıktan etkilenmeleridir. Farklı kültürden insanlar bir aile kurarak birbirleriyle ya uyum sağlamak ya da çatışmaktadır. Bu problem kendini en çok çocuk yetiştirme konusunda göstermektedir. Geleneksel ve modern olarak bilgiler çatışmakta ve çocuk üzerinde hoş olmayan etkiler bırakmaktadır (Araz, 2007:58).

Böyle ortamlarda büyüyen çocuklar tam olarak örf ve adetlerini öğrenmede zorluk yaşayabilirler. Toplumsallaşabilme yetkilerini tam oturtamazlar, çünkü aile içindeki sosyokültürel çatışmalar çocuğun gelişiminde bir problem olarak kalabilir ve bundan sonraki yaşam sürecinde durumu toparlamak zorlaşabilir. Empatik duygu ve anlayış yetenekleri zayıf gelişebilir.

Bu çatışmanın varılabilecek paydası ise iletişimidir. Aile içinde sosyokültürel olarak iletişimin sağlıklı kurulamaması, çocuk gelişiminde de oldukça etkilidir. Aile içinde ayrımlar oluşabilmekte, bireyler tamamen özgürleşmekte ve birlik beraberlik bilincinde zayıflama meydana gelmektedir. Ailede anne ve baba birbirlerinin kültürel ve sosyal yapılarına ne kadar saygı duyup ortak bir noktada kesişmek için çaba gösterirse çocuk bu ortamın verdiği huzuru fark edip daha normal bir yaşam sürdürebilir, ebeveynlerinden öğrendiklerini örnek alabilir.

Çocuklar anne ve babasının farklı kültürde bireyler olmasından kaynaklı olarak yetiştiği ortamda kimlik gelişimleri etkilenebilir. Çocuk, farklı değerler, inançlar, gelenekler ve dil ile büyüdüğünde bu farklılıkların hepsi kimliğinin bir parçası olarak benimsenecektir (Kurt, 2019: 1303-1319).

Ailedeki kültür farklılığı dil ve iletişim üzerinde de etkili olabilir. Farklı dil ve iletişim yollarıyla iletişim tarzları değişebilir. Bu durumla aynı zamanda çocuğun birden fazla dil öğrenmesi ve farklı iletişim becerilerini geliştirmesine yol açabilir (Gülay, 2015:235-247).

Çocuk kültürel ve sosyal anlamda da farklı normları bir arada görmesiyle birlikte kültürel değerler bağlamında denge kurmayı öğrenir. Her kültürün kendine özgü gelenek ve kutlamalarını görür. Değerlere katılım sağladıkça bağlılık duygusu, kültürel mirasın devamlılığı ve aidiyet duygusu anlamında gelişmesine yardımcı olur (Çakır & Çakır, 2015:464-475).

Anne ve babasından yola çıkarak aile içerisinde farklı kültür ve değerleri gördüğü zaman empati yeteneğinde ve kültürel farkındalığında olumlu davranışlar ortaya çıkabilir. Çocuk bu sayede ailesi dışında sosyal ortamlardayken farklı kültürleri ve perspektifleri anlar, başkalarına saygı gösterir, hoşgörü ve kültürel çeşitliliği takdir etme becerisini kazanır (Özgür & İşyar, 2017:651-668).

2.1.2.2. Ailenin Sosyo-Ekonomik Yapısının Çocuğun Gelişimine Etkisi

Toplum kurumlarından biri olan ekonomi, toplumun temelini oluşturan aile kurumunu da etkilemektedir. Günümüzde yaşanan ekonomik dalgalanmalar sonucu aile yapısında da değişimler meydana gelmektedir.

Ailenin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için başlıca en önemli olan Şey ekonomik durumudur. Sağlıklı, düzenli beslenebilen, bakımlarını yerine getirebilen, eğitim olanaklarını kullanacak duruma sahip olabilmek çocukların en temel ihtiyaçlarındandır. Geçimlerini sağlayabilecekleri düzenli bir gelire, sevgi ve saygının doyumuna ulaşabildikleri, koruma ve güvenliklerini sağlayabildikleri bir aile ortamı olması gerekir. Bu olanaklara sahip çocukların daha olumlu ve sağlıklı yönde ilerleyen yaşam alanı oluşmaktadır. Fakat tam tersi durumlar olduğunda çocuklar fiziksel, sosyal ve bilişsel olumsuz bir etki altındadır. Bu sebeple yoksulluk, düzensiz gelir, işsizlik çocuğun gelişiminde ve geleceğinde çok büyük önem taşır. (Araz, 2007:61).

Çocuğun hayatı boyunca ailenin ekonomik durumu hem ailenin hem de çocuğun birçok davranışını yakından etkiler. Çocuğun kendini durumu daha iyi olan çocuklarla kıyaslaması, kıskançlık, kendini değersiz hissetmesi, zgven yetersizliği vb. gibi kişilik bozuklukları yaşayan çocuklar, hırsızlık, kaba güç kullanma vb. gibi suç eğilimli olabilirler. Çocuğun en önemli gelişim yollarından biri olan eğitim bu konuda bireyleri ayrıştırabilmektedir.

Gelir durumu daha iyi olan ailelerde ocuk hem sosyal hem psikolojik hem de bedensel doyumlarını kolaylıkla yaşarken, durumu iyi olmayan veya geliri yetersiz ailelerdeki çocuklarda ise tam tersi durumlar yaşanabilmektedir. Çocuğun gelişmesi ve geleceğe iyi anlamda katılabilmesi için eğitimlerini almış olması gerekir. Bu eğitimi en başta ailesi, daha sonra sosyal çevresi ve okul ortamı oluşturmaktadır. Sosyo-ekonomik anlamda durumu iyi olan aileler çocuklarına daha iyi bir yaşam sunabilmekte ve eğitim verebilmektedir. Nitelikli eğitim imkanlarına sahip olan çocuklar bilişsel ve akademik becerilerini geliştirmekte uygun ortamı yakalar. Böylelikle ocuğun sosyal çevresi daha kaliteli olma imkanına sahip olur. Farklı deneyimler yaşamasını, ekonomik güvence taşımasını, psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasını ve duygusal olarak destek alabilmesini sağlar.

Doğal olarak sosyo- ekonomik faktörler çocuğun gelişiminde belirleyici rodedir. Daha yüksek sosyoekonomik durum sağlık, eğitim, sosyal destek imkanlarına sahip olmayı kolaylaştırır. Düşük sosyo-ekonomik duruma sahip ailelerin çocukları da daha fazla risk altında olabilir. Bu nedenle sosyal politikalar aracılığıyla ekonomi sağlanması, eēitsizliklerin azaltılması, dezavantajlı ailelere destek olabilmek için çalışmalar yapılması

sağlıklı olacaktır. Eğitim imkanları bu ailede yetişen çocuklar için geliştirilmeli, sağlık hizmetlerine kolayca erişebilmeli, ailelere ekonomik olarak katkı sağlanması destekleyici olacaktır. Fırsat eşitliği sağlandığı takdirde aileler arası dayanışma, eşitsizlikleri azaltma adımları her çocuğun hakkı olmalıdır (Bayır, 2019:100-106).

Eski zamanlardan günümüze kadar aile ekonomisinin evrilmesinde kadının iş hayatına girmesinin sosyo-ekonomik olarak aileye büyük bir etkisi olduğunu görebiliriz.

Aile içinde herkesin sorumlukları ve iş bölümü farklı olabiliyordu. Kadınların çalışma hayatına girmeleri ile bu sorumluluk ve iş bölümlerinde değişimler görülmeye başladı. Ev içinde oluşan bazı problemler çocuğa da yansımakta ve etkilemektedir. Çocuklar bu durumda bütün imkanlara sahip olabilseler bile ilgi ve sevgiden mahrum kalarak gelişimlerinde eksiklik hissedebilmektedir. Çocukla geçirilecek zaman iş ile geçirildiğinde ekonomik durumun iyi olması her zaman her koşulda yeterli olmayabilir.

Anne ve babanın çalışıyor olması çocuğun gelişiminde önemli bir etki oluşturmaktadır. Çalışan anne baba, ekonomik güvenlik sağlama ve aileye daha fazla kaynak sunma açısından avantajlı olabilir. Fakat bu durum aynı zamanda çocuk üzerinde bazı etkilere yaratabilir. Örneğin çalışan anne veya babanın zamanının kısıtlı olması nedeniyle çocuklarının duygusal ihtiyaçlarına yeterince vakit ayıramaması mümkündür. Aynı zamanda aile içindeki zaman ve enerji yönetiminin dengesini sağlamak zorlaşabilir (Ashyüce, 2017:227-244).

Bu duruma aynı zamanda olumlu açıdan baktığımızda anne ve babanın çalışıyor oluşu çocukların rol model olarak örnek alması faydalı olabilir. Disiplinli, sorumluluk alma, özgüvenli olma gibi değerleri hissetmesi gözlemlenebilir. Anne babanın kariyerinde başarılı olmaları çocuklarının gelecekteki hedeflerini belirlemelerine katkısı olabilir (Ünlüoğlu, 2014:195-205).

Sonuç olarak, anne baba çalışması çocuğun gelişimi üzerinde karmaşık bir etkiye sahiptir. Önemli olan, çalışan ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarına zaman ayırma, duygusal bağ kurma ve iletişim sağlama konusunda bilinçli olmasıdır. Aynı zamanda, aile içinde iş ve aile hayatı dengesini sağlamak için esneklik ve desteğin olduğu bir ortamın oluşturulması da önemlidir.

2.2. İLETİŞİM VE TANIMLARI

İletişim, insanlar arasında sözlü ve sözsüz olarak gerçekleşebilen bir yapıdır. İnsanların birbirlerine duygularını, düşüncelerini ve bilgilerini aktarabildiği bir araçtır. Bireylerin çevresindeki diğer bireylerle ve varlıklarla kurduğu ilişki, anlaşma, haberleşebilme ihtiyacından doğan bir kavramdır (Ulusoy, 2012:233,234).

İnsanların hayatları boyunca iletişimin her basamağında aktif olarak bulunurlar. Bunun için bir başka bireye ihtiyaç duymaksızın iletişim araçları ile de bu sürecin içinde olurlar. İletişim halinde olan insanlar benlik ve kişiliklerini oluşturmada, toplumda sosyalleşebilmelerinde önemli bir noktadadır. Bireyler aile, iş, okul ve sosyal çevre hayatında iletişimle her zaman bir aradadır (Gönenc, 2012:88,90).

İletişimin toplumsal kurumlar arasında ilk başladığı yer ailedir. Aile içinde öğrenilen bir çok şey gibi iletişimde anne, baba ve kardeşler arasında öğrenilen ve bireyin bütün hayatına etki edecek yapıda olan bir olgudur. Anne-çocuk, baba-çocuk, kardeş-çocuk arasında iletişim ne kadar sağlıklı ise geleceğe karşı da faydalı bireyler yetiştirilebilmektedir.

İnsanlığın var olduğu sürece iletişim halinde olması muhtemeldir. İş hayatlarında,, özel hayatlarında, aile hayatlarında genel olarak bütün alanlarda başkalarıyla iletişim kurmaya her zaman ihtiyaçları vardır. İletişimi en çok reklam ve medya üzerinden bilgi vermek, ekonomik kazanım sağlamak, eğitimde yol göstermek, tartışmalar yapmak olarak değerlendirilebilir (Aytekin, 2022:2).

İletişimle günlük yaşantımızı şekillendiririz. İş bölümleri yapar, insanları ve nesnelere tanımlar, toplumsal rolleri yerine getirir, hayat tarzı oluşturur, üretim ve tüketim gerektiren değerlendirmeler yapmamıza yardımcı olur, toplumsal yaşamı devam ettirir, kendimizi geliştirmemizde, benliğimizi oluşturmamızda etkili olur (Eroğlu, Ataizi, Yüksel, 2013:6).

2.2.1. İletişim Çeşitleri

İletişim canlı cansız her varlığın içinde bulunduğu bir olgudur. Çalışmamız doğrultusunda iletişimi insanlar arası anlaşma noktasında değerlendirmek için bu süreci ikiye ayırabiliriz.

2.2.1.1. Yüz Yüze İletişim

Yüz yüze iletişim insanların birbirleriyle doğrudan ve fiziksel olarak etkileşim içinde bulunmasıdır. Bu iletişim şekli sözlü ve sözsüz iletişim araçları kullanılarak duyguları, düşünceleri, fikirleri ve bilgileri aktarır. Yüz yüze iletişimde beden dili, yüz ifadeleri, ses tonu ve dokunma iletişimi tamamlar ve anlamı pekiştirmemize yardımcı olur (Türkmen, 2015:123-140).

İnsanların karşılıklı şekilde gerçekleştirdiği bir iletişim modelidir. Yüz ifadeleriyle, jest ve mimiklerle, beden hareketleri ile bu iletişim modeli sağlanmaktadır. Aynı zamanda insanlar yüz yüze iletişimde buldukları zaman daha içten ve samimi ilişki halinde olduklarının farkında olabiliyorlar. Tartışmaları bile yüz yüze gerçekleştirebilen bireyler kendilerini karşı tarafa daha iyi ifade edebildiklerinin de farkındırlar. Bu sebeple yüz yüze iletişim diğer türlere kıyasla en etkili şekilde gerçekleşir.

Yüz yüze iletişim diğer iletişim yöntemlerine göre daha etkili ve zengin bir iletişim kurdurur. Karşılıklı iletişim halinde olan bireyler duygusal ve sosyal bağlarını güçlendirme fırsatı bulur. Yüz yüze iletişimde anında karşı taraftan geri bildirim almak ve anlamayı sağlamak daha kolay şekilde gerçekleşir. Göz teması kurarak karşısındaki kişinin duygusal durumunu anlamak ve empati kurmak açısından mümkün bir iletişim modelidir (Aktaş, 2017:21-35).

Yüz yüze iletişim şeklinde iş ilişkileri, kişisel ilişkiler, aile ilişkileri ve toplumsal etkileşimler bakımından önemlidir. İyi bir iletişimle güven duygusu, anlayış, sevgi, saygı ve iş birliği gibi temel olgular güçlenir. Yanlış anlaşılmaları önler, çatışmaları daha hızlı ve doğru bir biçimde çözer ve ilişkilerde derinlik kazanmak için önemli bir araçtır (İşgören, 2018:95-114).

Aile içinde de yüz yüze iletişimde bulunmak bireyler arasında daha anlaşılabilir ve etkili iletişimi sağlamaya yardımcı olur. Aile ilişkilerin güçlenmesini, sağlıklı bir iletişim kurulmasını sağlar. Aile bireyleri arasında duygusal bağları güçlendirir, anlayışı artırır, güven duygusunu oluşturur. Aile içerisinde yüz yüze iletişim kurmak duyguları, düşünceleri, ihtiyaç ve beklentileri daha doğru bir şekilde ifade ettirir. Yüz yüze iletişimde aile bağları ve anlamlı ilişkiler oluşur (Çakıcı & Özyeşil, 2016).

2.2.1.2. Uzaktan İletişim

Yüz yüze olmayan araçlarla kurulabilen bir iletişim modelidir. Ses ve görüntü araçları kapsamında anında, hızlı sonuçlar elde ettiren bir başka çeşittir. Bu iletişimde kişi daha bireysel olmaya yatkın, sosyalleşme anlamında geri planda kalan bir tutum geliştirmeye sebep olur. İletişimin bu çeşidinde insanlarla olan etkileşim hem olumlu hem olumsuz yönleri bizlere sunar. Olumlu anlamda düşünecek olursak, ulaşmak istediğimiz kitleye veya kişiye daha hızlı erişimi sağlar. Olumsuz anlamda uzaktan iletişim, etkileşim kuracak kişinin tam olarak içten ve açıklayıcı olmasını şekillendirecek yolları kişiye sunmaz. Anlaşmazlık ve tam olarak anlatmak istediğini vurgulayamama olguları ortaya çıkar. Uzaktan eğitimin aile kurumuna etkilerini de göz ardı etmemeliyiz.

Uzaktan iletişim zamandan ve mekândan bağımsız olarak iletişim kurmanın bir yoludur. Teknolojinin gelişmesiyle beraber uzaktan iletişim araçlarında çeşitlenme olmuştur ve gelişmiştir. Telefon, video, e-posta, sms, sosyal medya ve diğer internet tabanlı iletişim araçları bulunmaktadır. Bu sayede insanlar farklı bölgelerde bulunsalar bile sesli veya görüntülü görüşmeler yapabilir, mesaj gönderebilir, dosya paylaşımında bulunabilirler. Bu iletişim modeli iş dünyası, eğitim, aile ilişkileri ve sosyal etkileşimlerde yaygın olarak kullanılır (Çakır, 2017)

Uzaktan iletişim modeli insanlar arasında yüz yüze iletişim kurmaktan daha hızlı ve kolay bir yolla sağlanır. Karar verme süreçlerini hızlandırır, maliyet tasarrufu sağlar, seyahat gerekliliğini azaltır ve kişisel hayat arasında bir denge sağlamaya yardımcı olur.

Bu iletişim modelinde bazı zorluklarda beraberinde gelmektedir. Bedensel varlığın eksikliği, duygusal bağların kopukluğu, empatinin azalması gibi durumlarda olumsuz etkiler yaratır (Öztürk & Erciş, 2017:181-202).

Uzaktan iletişimin teknolojik gelişmeleri altında araç olan telefon, aile üyeleriyle iletişimimizi sağlamada en çok kullandığımız yollardan birisidir. Bu anlamda telefon farklı bölgedeki aile üyeleri ve akrabalarımız ile hızlı bir şekilde kolay yollarla ulaşmamızı ve iletişim kurmamızı sağlarken aynı zamanda ev içerisinde ailemizle geçireceğimiz vaktin birçoğunu esir almış haliyle görebilmekteyiz. Aile içerisinde uzağımızdaki bireye ulaşmayı kolaylaştırırken, yakınımızda olan aile bireyinden uzaklaştırmaktadır.

Aynı zamanda yapılan reklamlar, diziler, sosyal medya, oyunlar gibi alanlar uzaktan insanları iletişime sokar ve sonuçları her zaman sağlıklı olmayabilir. Ailede uzaktan iletişimin içinde istemeden bulunabilir. Reklamda gösterilen bir durum aile içindeki bireyleri farkında olmadan etkileyebilir. Ya da bir dizi, film örnek olmayan davranışları aileye doğrudan sunabilir. Ailedeki yeme tutumlarından, alışveriş düzenlerine kadar, eğitimlerinden sosyal aktivitelerinin değişimine kadar etkileyici rol oynar

Uzaktan iletişim bu sebeple yüz yüze iletişimin hiçbir zaman yerini tamamen alamaz ve fiziksel olarak temasın eksikliğini gideremeyeceği de bilinmelidir.

2.2.1.3. Yazılı İletişim

Bu iletişim modelinde yazılı kelime, sembol kullanılarak gerçekleşen eylem vardır. İnsanlar arasında mektuplar, e-postalar, mesajlar, notlar ve diğer yazılı metinler aracılığıyla iletişim kurulur. Net ve anlaşılır ifadeler yer alır. Doğru dil kullanımı ve imlalar yer alır. Uygun üslup biçimi kullanılır. Ciddi bir ortamda yer alacak metinlerde daha resmi olurken kişisel olan ortamlarda daha samimi bir tarz benimsenir. Yazılı iletişimde düzen vardır. Metinler daha açık, anlaşılır bir biçimde dikkat edilerek yazılır. Yazılı iletişimle zaman ve mekân sınırlılığı fark etmeden istediğimiz zaman iletişim kurabiliriz.

Diğer iletişim şekillerine göre aile içinde yazılı iletişim halinde olmak birbirlerine hatırlatmaları paylaşmak için, alışveriş gibi listelerin kolayca paylaşılması için, özel bir gün kutlamalarında sevgi dolu sözcükler kurabilmek için, herhangi stresli ve gergin bir durumda sakin bir şekilde yazıda belirtebilmek için, zor zamanlarda ansızın atılan mesajlar sayesinde destek sağlamak için oldukça hayatımızda yer edinen bir iletişim şeklidir.

2.2.2. İletişimin Engelleri

İletişimin etkili bir şekilde gerçekleşmemesi durumudur. Karşı taraftaki bireyle aradaki bağı kuramamak, yetersiz dinleme ve anlamamanın sebebiyet verdiği, ön yargılı yaklaşmak, arada farklı bir dil kullanımı sebebiyle iletişim kuramamak, duygusal olarak öfkeli, korkulu, kıskanç durumlarda bulunduğu, teknolojik sebepler ve daha birçok olumsuzluklar iletişim engelleri arasında sayılabilir.

İletişim kuramamakta günümüzde yer alan en büyük sorunlardan biri teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik gelişmeler hayatımızda iletişim açısından fayda sağladığı kadar zarar vermeye de devam etmektedir. İnsanlar artık mobil uygulamalar sayesinde birçok işini sanal olarak yapay bir şekilde halledebilmektedir. İnsanın insana olan ihtiyacı azalmakta ve bireyler yalnızlaşmaktadır. Teknolojiye bağımlılık yüz yüze iletişimden tamamen uzaklaştırarak iletişimde becerileri azaltmaktadır.

Duygusal olarak öfkeli, sinirli, gergin bireylerde iletişimin engellenmesine sebep olur. Karşısındaki bu kişiye her zaman saygılı davranamayabilir ve aralarında geçimsizlik oluşabilir. Karşılıklı anlayış tükenebilir ve iki tarafın çatışmasıyla iletişim tamamen kapanır.

Karşımızdaki bireyin anlattıkları ile ilgilenmemek, yeterince dinlememek, ön yargılı ifadeler kullanarak objektifliği azaltmak ve karşımızdakinin düşüncelerine saygı duymamakta iletişimin engelleri yaşanmasına sebep olur.

İletişim tarzları her insana göre değişebilir. Bunun en basit örneği aile içerisinde bile herkesin kendine özgü bir iletişim modeli vardır. Bazı bireyler daha açık ve doğrudan iletişimi tercih ederken bazıları da dolaylı ve üstü kapalı bir iletişim benimseyebilir. Bu durumda iletişimde anlaşmazlıklara ve yanlış anlamalara yol açabilir.

2.2.2.1. İletişim Engellerinin Çocuk Üzerindeki Etkileri

Çocuklar iletişim kurmayı ailesinden öğrenirler ve gelişimlerini sosyal çevresiyle devam ettirirler. Olumsuz bir iletişime maruz kalan çocuk duygusal olarak gelişiminde olumsuz etkilenir. Çocuklar kendini ifade ederken ve paylaşım yaparken doğru bir iletişim kuramadığı takdirde stres, endişe, depresyon gibi problemlerle karşılaşabilir. İletişim becerilerinde eksiklik, konuşma ve anlamada problemler, kendini ifade edememe ve bu sebeple çok ağır psikolojik etkilere sebebiyet olabilir.

Sosyal anlamda iletişimsizlik yaşayan çocuk içe kapanık, korkak, kendini değersiz görme, yalnızlık, kimseyle anlaşamama, sık sık ifade edemediği durumlar için farklı yollarla kendini anlatma, sinir krizleri, ağlama, fiziksel tepki gibi sorunlar meydana gelebilir. Etrafında kimseyle ilişki kuramaz ve belli bir noktada kendini kapatabilir. Arkadaşlık ilişkilerinde zayıflama, sürekli olarak dışlanma hissi taşıması çocuk üzerinde oluşan iletişimin engellerindendir.

Bu durumdaki çocuklarla özel olarak ilgilenmek, ilgisi çekebilecek alanlar bulmak, duygu ve düşüncelerini ifade etmesi için teşvik edici yaklaşımlarda bulunmak önemlidir.

2.2.2.2. Anne-Baba-Çocuk İletişimindeki Engeller

İletişim becerisini çocuklar aile içerisinde ebeveynleri ile öğrenmeye başlar. Anne baba çocukları ile ilgilenmedikçe, sorumlulukları nedeniyle çocuklarının ihtiyaçlarını göz ardı ettikçe çocuk kendini değersiz hisseder ve geri çekilir.

Çocuklara zaman ayırmayan anne babanın duygusal açıdan onları eksik bırakmaları, yeterli vakti ayırmamalarından kaynaklı olarak iletişimleri zayıflar.

Baskıcı tutumu olan anne babalar çocuklarının ne istediğini anlamaya çalışmadıkları için sorunlar yaşayabilirler. İstek ve ihtiyaçlarına yönelik kendini ifade etmekten korkan çocuklar iletişime kendilerini kapatır. Çocuk sürekli eleştiri aldığı bir ortamda iletişimden kaçır ve çatışmalı bir iletişim gerçekleşebilir.

Duygusal desteği alamayan çocuklar, bir gününü nasıl geçirdiğini bile paylaşmaktan çekinen çocuklar, çözüm bulmakta zorlanan çocuklar aileleriyle muhakkak iletişim engeli yaşamaktadır. Bu sebeple çocuklarımızın gelişimlerini, benliklerini zedelememek için doğru bir yaklaşımla doğru iletişimle yanlarında olmalıyız, anlamalıyız.

Anne ve babanın arasında geçen sorunlarda çocuklara yansiyabilir. Duygusal, sosyal ve bilişsel olarak gelişimleri etkilenebilir. Aile üyeleri her tartışmayı, sorunu, ilgisizliği sadece kendi aralarında değil diğer aile fertlerini de düşünerek hareket etmelidirler. Anne ve babasının kavgasına şahit olan bir çocuk duygusal ve psikolojik olarak farklı yorumlar geliştirebilir. Bunu yansıtırken iletişimde eksiklik, yanlış anlamalar, sessiz kalmak, anne ve babasına karşı önyargı beslemek çocukta iletişim kuramamasına sebep olabilir.

Anne baba çocuklarına açık ve sıcak bir iletişim sunarak, sorun çözme eğiliminde sakin ve anlayışlı bir tavır benimseyerek, çocuklarına ve çevrelerine karşı empatik tavırlar sergileyerek doğru bir dinleyici ve doğru bir anlatıcı olarak çocuklarının yaşayabileceği iletişim engellerini mümkün olduğunca azaltabilirler.

2.3. AİLE İÇİ İLETİŞİM

Aile içi iletişim ilişkiler üzerinde çok büyük etkileri olan bir faktördür. İyi bir aile içi iletişim, aile üyeleri arasında anlayış, saygı ve sevgiyi artırır. Böylelikle ilişkilerin güçlenmesine yardım eder. Aile içi iletişimde bireyler birbirlerini daha iyi tanımaya, anlamaya çalışır. İletişim kurularak duygular, düşünceler ve ihtiyaçlar açıklığa kavuşur birbirleriyle paylaşma imkanını doğurur. Aile üyeleri bu sayede birbirlerini destekleyici ve empatik olurlar. Aile içerisinde bu basamaklar sağlandığında çatışma ve gerilim azalır (Gökçe, 2016:191-209).

Aile içinde olan iletişimler birbiriyle olan bağlarını, duygularını ve düşüncelerini böylelikle tamamen etkiler. Genel olarak zaten iletişimde insanlar sizi tanır, anlar ve karşılıklı bir etkileşimde bulunmayı sağlarlar. Aile içinde de bu durum temel olarak yer alır. Çocuğun ilk eğitimi, duyguları, düşünceleri aile ortamı içinde sağlanmaya başlar. Bunların yapılabilmesi içinde iletişim ilk aile içinde gerçekleşir. Aile, bize duygularımızı, kültürümüzü, kişiliğimizi geliştirerek besleyen yapıdadır. Aile içinde çocukla sağlıklı bir iletişimi kurabilmenin çocuğu hayata hazırlamada ve sağlıklı bir kişilik edinmesine yardımcı olur. Ebeveynler çocuğa karşı doğru olanı, yanlış olanı, duyguları, düşünebilmeyi, anlayabilmeyi iletişim sayesinde öğretir. Anne babanın yüz ifadeleriyle, ses tonlarıyla, ilgi ve sevgileriyle çocuğun gelişimine faydalı katkılarda bulunurlar. Bu anlamda gerçekleşen olumlu veya olumsuz doyumların tamamı çocukla iletişimlerini oldukça etkiler (Apaydın, 2001:324,325,326).

Aile ve iletişim hem toplumun hem de insanlığın temel yapılarını oluşturan öğelerdir. Bu iki kavramın birleşmesiyle de sağlıklı ve sağlıklı iletişimli aile olgusu ortaya çıkmaktadır. Şu an giderek aile olgusunu kaybettiğimiz bu dünyada temel sebepler arasında aile içinde kurulan sağlıklı iletişimin yaşanmasıdır. Topluma kazandırılması için çabalanan bireylerin eğitimi ailede tam verildiği takdirde sağlanabilir. Bunun temelinde ise anne, baba ve çocuk arasında kurulan iletişim ilişkisi yatmaktadır. Aile içinde iletişimi zedeleyen noktalar da günümüzde değişme ve gelişme gösteren teknoloji de etkili sebepler arasındadır. Bireyler sosyal ağlara ilgi duydukça, vakit ayırdıkça aileleriyle yeterli iletişimi kuramamakta, hatta bu ağlardan etkilenecekleri ortamlarda aktif olarak bulunmalarıyla birbirlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Bu sebeple

ailedeki bireylerle paylaşımları ve iletişimlerini azalmıştır (Öztürk ve Fidan, 2020:127,128).

Aile içerisindeki iletişim kalitesi, çocuğun duygusal, sosyal ve bilişsel gelişiminde oldukça etkilidir. Çocuk kendini iletişim olan bir ortamda daha rahat ifade eder ve duygusal ihtiyaçlarını daha kolay anlatabilir. Ailede iletişimin olumlu ilerlemesiyle çocuk doğru ilişkiler kurmayı, güven duymayı, iletişim becerilerini geliştirmeyi ve ilerideki yaşamında olumlu etkileri yansıtabilmesini sağlar. Olumsuz bir aile iletişimde çocuk sürekli olarak çatışma halinde, saldırgan, pasif yapıda, içe kapanık, sağlıksız iletişim kuran bir yapıya götürür. Bağlanma sorunları oluşabilir, duygusal boşluk hissedebilir ve gelişimini kötü etkileyecek adımlar atmasına sebep olabilir.

Bu sebeple çocuğun gelişimini olumlu olarak etkilemek sevgi dolu bir ortamda yetiştirmek, güven duygusunu tatmin etmek, sağlıklı ilişkiler kurmasını sağlamak için aile içerisindeki iletişime oldukça dikkat edilmelidir.

2.3.1. Aile İçi İletişimin İlkeleri

İletişim insanlar arasında geçen bir süreçtir. Aile içi iletişimde bireyler arasında gerçekleşen süreç dışında, bireyin kendi benliğini de katarak içinde bulunduğu bir yapıdır. Aile içi süreci belirleyen faktörler arasında bireyin rolleri, benliği, birbirlerine karşı kurdukları diyalog, davranış ve tutumlar, sorumluluk ve görevler gibi etkileyen durumlar vardır. Bu durumları ortaya çıkaran bazı maddeler vardır. Bu maddeler sağlıklı bir iletişim kurmamıza yardımcı olur (Kavut, 2015:23).

2.3.2. Kendini Tanıma

Aile içi iletişimde kendini tanıma, bireylerin kendi duygularını, düşüncelerini ve ihtiyaçlarını anlamalarını, ifade etmelerini sağlayan bir süreçtir. Aile içi iletişimde kendini tanımanın unsurları bulunur. Farkındalık bu anlamdaki ilk adımdır. Bireyler duygularını, düşüncelerini ve davranışlarını gözlemlemeli ve anlamaya çalışmalıdır. Farkındalık bireyin kendi iç dünyasını ve nasıl tepkiler verdiğini anlamada yardımcı olur. Aile içinde kendini ifade etme ve diğer üyeleriyle sağlıklı bir iletişim kurmayı sağlamak da başka bir unsur olarak görülmektedir. Aile içinde bireylerin sınırlarını ve değerlerini belirlemesi de bu anlamda ilişkilendirilebilecek başka bir unsurdur. Bireyin kendine özgü

benliklerini inşa etmeleri ve kendini başkalarıyla karşılaştırmadan kabul etme imkanını yakalaması da diğer unsurlardan birisidir. Kendini tanıyan bireyler başkalarının duygusal deneyimlerini daha iyi anlayabilir ve empatik yaklaşabilirler. Bu durumda aile içerisinde daha sağlıklı ve destekleyici ilişki geliştirmeye katkı sağlar.

Bireyler öncelikle kendilerini doğru bir şekilde tanımalıdır ki etrafında gerçekleşen durum ve olaylarda ne yapacağını bilecek düzeyde olması gerekir. Kendini tanıdıkça karakter özelliklerinde yerine oturan duygular ve düşünceler meydana gelir. Aile içinde de herhangi bir olay karşısında durumu anlayabilmesi ve çözümleyebilmesi için kendini çok iyi tanıyor olmalıdır. Karşısındaki kişiye karşı verdiği tepkileri bu sayede kontrol altında tutabilir ve empati seviyesini artırabilir. Bu sayede sağlıklı bir aile iletişim ortamına zemin hazırlanır (Kavut, 2015: 23).

2.3.3. Aile Bireylerini Tanıma

Aile bireylerini tanıma, aile içi ilişkilerin derinleşmesi ve sağlıklı iletişimin gelişmesi açısından önemlidir. Aile üyeleri, birbirlerinin kişilik özelliklerini, ilgi alanlarını, güçlü ve zayıf yönlerini tanıdıkça daha iyi anlarlar. Bu süreçte aile içinde daha sağlam bağlar kurulması, karşılıklı sevgi ve saygının artmasına katkı sağlar.

Aile üyelerinin birbirlerini tanıması iletişimi kolaylaştırır, zorlukları azaltır. Üyelerin birbirleri arasında ihtiyaçları karşılama, beklentilerini ve sınırlarını anlamayı sağlar. Bu anlamla aile içerisinde sağlıklı bir iletişim kurulma olanağı artar, güçlü bir aile bağı oluşturur.

Birey iletişimde bulunurken öncelikle kendini tanıdıktan sonra yetiştirdiği ortamdaki ebeveynlerini tanımaya, keşfetmeye devam eder. Karşısındaki ebeveynin zaman zaman düşüncelerini ve tepkilerini tahmin etmeye ve öğrenmeye başlar. Aynı zamanda duygusal tepkilerde ve düşüncelerinde de karşısındaki tanıyarak hareket eder. Ailedeki bireylerin her bir üyesi birbirlerinin karakter ve kişilik özelliklerini tanıdığı için iletişim halinde oldukları her an ne yapacaklarını, söyleyeceklerini iyi bilirler. Bu sebeple aile bireylerini tanımak iletişimde etkili olan ilkelerden biridir.

2.3.4. Empati Kurma

Empati, insanın kendisini başkalarının yerine koyarak başkalarının duygularını anlamaya çalışma ve onları paylaşma yeteneğidir. Başkalarının perspektifinden bakmak ve duyarlılık göstermek empati becerileri arasındadır. Karşımızdaki bireyin duygusal durumunu doğru bir şekilde algılamamıza ve destek olabilmemize olanak tanır.

Bireyler, karşılarındaki insanın tam olarak ne düşündüğünü ya da hissettiğini bilemeseler bile, kendilerini onun yerine koyarak durumun ne olduğunu kavramaları empati yapabilmeleri sayesinde gerçekleşir. Karşısındaki insanın yerine koyabilmesi kendini geliştirmesine, farklı bakış açıları bulmasına, çözümler üretebilmesine, yorum yapabilmesine ve kişiliğinin gelişmesiyle birçok duygunun ne olduğunu hissedebilmesine imkân sağlamak konusunda yardımcı olan bir davranış biçimidir.

Empati kurabilmek ile aile içinde daha anlaşılır, anlayışlı ve paylaşımların olabildiği duygusal bağların güçlenebildiği iletişim tarzını kurmaya yardım eder. Anne kendini çocuğunun yerine koyarak, eşler birbirlerinin yerine koyarak çocukları ve kendileri için sağlıklı bir iletişim zemini hazırlayabilirler. Daha anlayışlı, hoşgörülü ve sağlıklı bir iletişim için empati gereklidir.

2.3.5. Etkili Dinleme

İnsanlar arasında anlaşabilmenin temel odak noktalarından birisi etkili bir dinleyen olabilmektir. Karşımızdakinin düşüncelerini ve duygularını tam olarak anlayabilmek için söylediklerini iyi bir dinleyici konumunda anlayabiliriz. Aile içinde sağlanabilen etkili dinleme tepkilere yansıma konusunda gözlemlenebilen hareketleri ortaya koyar. Etkili dinleme ile karşımızdaki insana öncelikle saygı duymayı, anlamayı ve daha sağlıklı iletişim kurmayı öğreten bir ilkedir. Etkili dinlemenin gerçekleştiği ortamda saygı duyulduğunun farkında olan konuşmacı, daha özgüvenli, ilgili hisseder ve bu iletişime doğrudan yansır.

Etkili dinlemek karşı tarafın iletlediği mesajı tam olarak anlamak ve anlamaya odaklanmak için oluşan bir süreçtir. Aile içinde etkili dinleme aile üyeleri arasında daha iyi bir iletişim kurulmasına yardımcı olur. Karşımızdaki bireyin ne söylemek istediğine odaklanmak ve dikkati ona vermek, empati sağlayabilmek, anlatılanları özetleyebilmek, tekrar etmek,

konu ile ilgili sorular yöneltmek, duygusal ifadeler ve beden diline odaklanmak, yargılayıcı olmadan dinlemek iletişimimizi kolaylaştırır.

2.3.6. Ben Dili Kullanma

Ben dili kullanımı kişinin aslında kendini iyi tanıyabilmesi ve düşüncelerini kendi özgüveni dahilinde yansıtması olarak algılanabilen bir durumdur. Fakat insanlar arasında kabul edilmeyen, bencil olarak yorumlanabilen tanımlanması da görülmektedir. Karşımızdaki bireyi aslında daha kolay anlamamıza ve her iki tarafında açıkça düşüncelerini ve duygularını ifade edebilmesine yardımcı olur (Kavut, 2015:26).

Ben dili kullanmak duygu ve düşünceleri net bir şekilde ifade etmeye yardımcı olabilir. Karşılıklı anlayışı olumlu etkileyebilir. Eleştiri içermeyen saldırgan olmayan bir tutumla iletişim sağlar. Aile içerisinde ben dili kullanmak yapıcı bir etkiye sahip olabilir. Rahat ve güvende hissederek bireyler düşüncelerini aktarma imkânı bulur.

İnsanlar ben dili kullanarak hislerini, düşüncelerini doğrudan aktarabilir. Fakat bazı durumlarda sadece kendi adına düşünmek, konuşmak ve karar vermek olumsuz koşulları da beraberinde getirebilir. Aile ortamında özellikle ebeveynlerine karşı ya da çocuklarına karşı ben dili kullanmak her ne kadar açık ve doğru bir iletişim tekniği olsa da bazı zamanlarda bencilliğe götüren sonuçları ortaya çıkarabilir. İş birliği sağlamada ve ortak karar vermede faydası olduğu kadar zıt düşülebilecek durumlarda yaşatabilir. Bu sebeple her konuda sık sık ben dili kullanmak iletişimde kopukluklara sebebiyet vereceği göz önünde bulundurulmalıdır.

2.3.7. Biz Bilinci Oluşturma

Biz bilincinin oluştuğu ortamlardan en önemlisi ailedir. Bu ortamda sağlıklı bir iletişimin kurulduğun, bireylerin her biri farklı düşünce ve yapıda olmasına rağmen biz diyebilmeleri ailede oluşan en önemli durumlardan biridir. Bu durumda biz bilinci tartışma anlarında kişilerin birbirlerine karşı daha anlayışlı ve çözüm odaklı ilerlemesine, aralarındaki bağın kopmaması için sağlıklı bir iletişimde bulunmasına yol gösterir. Biz bilinci oluşan ailede yetişen çocuklar, her zaman birlik ve beraberlik çerçevesinde yol alırlar. Aile içinde bu kavramın öğrenilmesi ve öğretilmesi sağlıklı bireyler ve ilişkiler kurdurur. Birbirlerine değer veren, saygı duyan, birlik içinde olmanın değerini bilen

bireyler sağlıklı iletişimin tam ortasında bulunurlar. Bunu aile içinde öğrenen çocuklar daha sonra girdikleri toplum ve ortamlarda olumlu yönde etkilenmiş olarak katılım sağlayabilirler (Kavut, 2015: 28,29).

Biz bilinci oluşturma sayesinde bireyler kendi düşüncelerini, duygularını, davranışlarını ve çevrelerini fark eder. Bir önceki başlıkta ele aldığımız ben dili kullanımının biz bilincine oturtulması değer ve saygıyı oluşturur. Biz bilinci sayesinde aile üyeleri arasında konular hakkında değerlendirme yapılırken ortak bir bilinçle düşünmeyi sağlar. Aile üyeleri bu anlamda birbirini daha iyi anlayabilir ve paylaşımları kolaylaştırabilir. Ebeveynler çocuklara bu anlamda yol gösterici davranmalıdır. Pozitif bir model olarak çocuklarının benimseyeceği rol modele destek olur. Birbirini destekleyerek, kendi değerlerini ve hedeflerini belirleyerek iletişim kuran aileler sağlıklı bir yapıda ilerleme gerçekleştirir.

2.3.2. Aile İçi İletişimi Engelleyen Faktörler

İletişimde bireyin duygularını önemsizleştiren, isteklerine saygı duyulmayan, sorunlarını kendi kendine çözüme yeteneği bulunmayan durumlarda engeller ortaya çıkmaktadır. Kendine olan saygı ve özgüveni yitirmesi, değersizlik ve önemsiz olma hissi iletişimin engellerinin nedenleri arasındadır. Aile içindeki iletişimi etkileyen en önemli durumun benlik saygısının olmasıdır. Benlik saygısı ile insanlar iletişimi sağlıklı bir biçimde kurabilir ve artırabilir (Çağdaş, 2002 akt. Şahin ve Aral, 2012:63).

İletişimin engelleri arasında temel olarak eleştiriye tahammülsüzlük, üstün olma fikri, kıskançlık, kendine olan özgüveninin düşük olması, sinirli kişilik yapısı, şiddet yanlısı, utanma, küsme, kötü alışkanlıklar, sosyalleşememe, duygusal ve fiziksel olarak mesafeli olma gibi davranışlar aile içi iletişimin engelleyici sebeplerdendir (Karadağ, 2015:43 akt. Öztürk ve Fidan, 2020:131).

Aile içinde bazı zamanlar bireyler birbirini yanlış anlayıp, yorumlayabilirler. Bu yüzden de kopuk ve olumsuz yönde iletişim yaşanmaktadır. İletişimde bu engellerin arasında önyargı temel olarak yer alabilir. Önyargıyla karşıımızdaki kişinin duygu ve düşüncelerini kendi yargılarımız ve anlamamız ile bağlayarak iletişimde engeller yaşayabiliriz. Önyargı insanların kendi benliklerinde kalıpsal olarak oturtmuş olduğu genel yargılardır. Aile içindeki önyargılarda anne-baba tutumları, kadın-erkek tutumları, çocuğun kendi

yargıları, roller ve kişilik yapılarıyla şekillenip meydana gelir. Önyargı aile içindeki iletişimi son derece olumsuz etkileyen bir olgudur. Aile içindeki tüm bireyler duygularını ve düşüncelerini en uygun şekilde ifade etmelidir ki bu sayede önyargıya başvurulmamalıdır (Tezel, 2004:5 akt. Kavut, 2015:33).

Aile içindeki iletişimi etkileyen diğer sebepler arasında güven sorunu yaşayan bireyleri ele alabiliriz. Birey karşısındakinin güvenilen ve inanılan biri olmadığını düşündüğü zaman iletişimde sağlıklı bir durum göremeyiz. İkiyüzlü, yalancı, kişiliği oturmamış, laflarının arasında denge bulunmayan, anlattıklarında gerçeklik payı barınmayan, dedikoducu bireylerin sağladığı iletişim sağlıklı olmaz (Ergin ve Birol, 2005 akt. Araz, 2007:33).

Bazen aile bireyleri arasında yaşanan herhangi bir durum karşısında iletişim sağlanmadan önce bireylerin birbirileri hakkında düşünce ve duyguları tahmin ederek buna uygun davranması, gerçekliği belki de olmayan düşünceye karşı iletişim sürecini olumsuz etkileyebilir. Tam olarak karşımızdaki kişiyi anlamadan, ilk izlenim ve tahminlerimizden yola çıkarak fikir sahibi olmak iletişimi olumsuz etkilediği gibi yanlış anlaşılmalara, haksızlıklara ve tartışmaların büyümesine yol açabilir (Kavut, 2015:34).

Kendini ifade edememede yetersizlik hisseden, karşısındaki insana konu hakkında ne kadar bilgi verip ne kadarını anlatacağı konusunda bilgi sahibi olmayan, ortam koşullarına ayak uyduramayan ve dikkatsiz davranan bireylerin kuracakları iletişimde bu sebepler engelleyici unsur taşımaktadır (Cebeci, 2003 akt. Araz, 2007:34).

Özgüveni eksik, kendine güven duymayan, içe kapanık, toplumda dışlanacağı korkusuna kapılan bireyler iletişimi zorlaştırırlar. Aslında kendine güvenmeme sebebini bulmak, iletişim becerilerini geliştirmek için soru sorarak, net ifadelerle iletişime katılmaya çabalamak, kişisel gelişim çalışmalarısıyla aktif olarak ilgilenmek, arkadaşlarıyla bulunduğu ortamda pozitif iç konuşmalar yaparak bu durumu aşabilir.

İnsanların iletişim halinde yaptıkları hatalardan biri de savunucu olmalarıdır. Birey sürekli olarak kendini korumak ister, konunun dışına çıkarak kendini savunmakla zamanı harcar. Karşısındaki insanı nasıl yeneceğini, tartışmadan üstün olarak nasıl çıkacağını, nasıl daha baskın olacağını düşünmekten iletişimdeki en büyük engellerden birini yaşatır. Beden mimik ve hareketleriyle, ses tonuyla, konuşma tavrı ve tarzıyla, kişiliklerindeki

özgüvenin fazla olmasıyla savunuculuğunu gösterir (Cüceloğlu, 2005:154,155 akt. Araz, 2007:35).

Bu durum aile içinde de sağlıklı olmayan durumlar doğurur. Sürekli olarak kendini ya da bir başkasının savunulduğu bir iletişimde en çok çocuklar üzerinde bir baskı oluşmaktadır. Savunma arttıkça konu hakkında dağılmalar yaşanır ve iletişim seviyesi düşer. Çocuklar savunulan ya da onlara karşı savulan biri olduğu sürece hayata karşı özgüveni düşük ve ortamlarda sosyalleşememe sorunlarıyla yüz yüze gelir. Kuracağı iletişimlerde her zaman konu dışında kendine odaklanır ya da aksine fazla pasif kalarak ters bir durum söz konusu olabilir.

İletişime birçok engelleyici unsur saymaya devam edebiliriz. Konumuz gereği çocuklar üzerindeki etkilere bakacak olursak, ele alacağımız diğer bir sebep dikkat konusudur. Çocuklar ve aile arasındaki iletişimde çok sık rastladığımız bir durumdur. Bunun sebepleri arasında aile içinde, eşler arasında dahi yaşanan kopukluklar çocuğa direkt olarak yansımaktadır. Yorgun olan ebeveynlerin ilgilerindeki düşüş birbirlerine ve çocuklarına karşı kopuklukla sonuçlanabilmektedir. Karşı taraftaki bireye bu dikkatsizliği hissettirdiklerinde, bireye değersiz, önem verilmediği, zaman ayırılmadığı düşüncelerine sokarak iletişimlerinde kopukluklar yaşatırlar. Dikkat verememe durumuna etkili olan diğer noktalar, ortamın bunaltıcı bir havaya sahip olması, konuşmanın sürekli aynı ve sıkıcı ilerlemesi gibi sebepleri de olabilir.

Anne ve babalar bu anlamda çocuklarıyla konuşurken daha dikkatli ve açıklayıcı ifadelerle mümkün oldukça geribildirim alarak iletişimi sürdürmelidirler (Araz, 2007:44).

2.4. AİLE ÇOCUK İLİŞKİLERİNDE İLETİŞİMİN ROLÜ

Aile, çocukların hayatlarının başlangıç noktasından itibaren yanlarında olan, desteleyen ve besleyen bir yapı konumundadır. Anne ve babalar çocuklarına her zaman eğitimleri konusunda destekleyicidirler. Çocuklarının yetenekleri ve kendi beklentilerini birleştirerek çocuklarının kişiliklerinin oturmasında etkili olurlar. Birçok aile çocuğuna karşı hoşgörülü, sevgi dolu olmak isterler. Bazen bu durumlar karşısında bekledikleri sonuçlar doğmayınca istenmeyen durumlar meydana gelir. Anne ve babalar çocuklarını yetiştirmede bilinçli olabilmek adına çaba gösterirler. Çoğu zaman çocukları için iyiliklerini düşündüklerini zannederler (Ginott, 2009:132 akt. Özel ve Zelyurt, 2016:15).

İletişim çocuğun duygusal, sosyal ve bilişsel gelişiminde oldukça etkilidir ve aile içinde sağlıklı iletişimlerin kurulmasına katkı sağlar. Duygusal bağların güçlendirilmesi, dil ve iletişim becerilerinin geliştirilmesi, düşünce ve duyguların ifade edilmesi, sosyal becerilerin geliştirilmesi, problem çözme ve uyum sağlamasında yardımcı olur.

Ebeveynler çocukları ile sağlıklı ve doğru olan iletişimi kurmaları için onların ne istediğini anlamaları, çocuklarının gelişim özelliklerini, ilgilerini, yeteneklerini, sosyal ortamdaki çevresiyle ilişkilerini iyi bilmeleri ve buna göre davranmaları gerekmektedir. Bunlara dikkat etmeyen ebeveynlerin çocuklarının davranışını kontrol etmede ve iletişime geçmelerinde büyük zorluklar yaşayabilmektedirler. Çocuk bütün bu davranış ve duyguları aile içerisinde öğrenir. Bulunduğu ortamla etkileşime geçmesinde, sosyalleşebilmesinde, uyum sağlamasında, empati kurabilmesinde, yorumlayıcı olabilmesinde aile içinde aldığı eğitimin yansımaları görülür (Özel ve Zelyurt, 2016:16). Çocukların yaşam alanında sergilediği davranış tutumlarının temelinde aldığı eğitim, kültürel öğeler, değer ve saygıyı kavramış olması aile içindeki iletişimin doğru olmasıyla şekillenir ve bu sayede bireysel olarak iletişim düzeyinin artmasındaki rolü büyüktür (Kavut, 2015:42).

2.4.1. Çocukla İletişim Açısından Ailenin Tutumları

Aileler çocukla iletişim kurarken çocukların duygusal ihtiyaçlarını anlamak, duygu düşüncelerini kabul etmek, ona değer verildiğini hissettirmek, kabul edici tutumlar sergilemek ile olumlu etkiler sağlar. İlgili ve ilgilenen bir tutumla çocuğun ilgi alanlarına katılım sağlayarak, onlarla vakit geçirerek, paylaşımlarını takip ederek çocukla sağlıklı bir iletişim halinde olurlar. Çocuklarını destekleyici tutum sergilediklerinde başarılarını takdir ederek zorluklarla başa çıkma cesareti kazandırarak güçlü yönlerini açığa çıkartırlar. Böylelikle anne ve baba çocuklarıyla aktif bir halde iletişim içinde olurlar.

Anne ve babanın çocukla kurduğu iletişimde aşırı iddialı ve idealist olmaması gerekir. Ebeveynler her zaman çocuklarının diğer çocuklardan farklı olduğunu savunurlar. Bu yüzden bu bağlamda çocuklarının diğer çocuklardan bir farkı olmadığını kabul etmeleri gerekir. Çocuklarının üstüne aşırı düşkün olmamalıdır. Düşe kalka büyüyeceklerini, kavga edip ağlayabilecekleri duyguları olduğunu normal görmelidirler. Ebeveynler üzerine düşen görevleri yerine getirip, çocuklarını Allah'ın emaneti olarak görüp en iyi

şekilde donatmaya çalışmalıdırlar. Aile içinde belirli kurallar koyularak çocuklarına bu kurallara uymanın önemi sevecen bir dille anlatılmaya çalışılmalıdır. Sağlıklı bir iletişim kurarak çocukla gereken temasları kurmalıyız. El ele, göz göze olarak bedensel ifadelerle çocuklara yakın olmalıyız. Çocukların yaşadıkları duyguları anlamaya, paylaşmaya önem verilmelidir. Çocuklarla arkadaşlık ilişkisi kurabilmek için sağlıklı bir iletişim halinde bulunmak duygulara ve düşüncelere ortak olmak gelişimleri açısından önemli bir yer tutar. Çocuğa karşı saygı duyulması, önemsenmesi, ciddiye alınması ile çocuğun başkalarına karşı davranışlarını da şekillendirebiliriz. Bu tutumların en temel olanı çocuğa sevgi verebilmektir. Sınırları belirlemek ve korumaktır. Yetersiz sevgiden veya aşırı sevgiden uzak durulmalıdır. Bu denge korunamadığı takdirde çocuğun sosyal yaşamında karşısına birçok engel çıkabilmektedir. Ebeveynler duydukları sevgiyi dengeli bir biçimde çocuğa yansıtırlarsa en önemli görevi başardıkları söylenebilir. Çocuğun özel bir alanı oluşturulmalıdır. Sırlarını, anılarını paylaşabileceği bir dolabı, yatağı, defteri olmalıdır ki kalbinde bu sırları saklamak zorunda hissetmesin. Bilinmelidir ki kalpte saklanan sırların çocuğun gelişiminde etkisi her zaman sürebilir. Çocukların koyulan kurallar karşılığında takibi yapılmalıdır. Mesela okuldan gelen çocuğun ellerini, yüzünü yıkaması, kıyafetlerini çıkarıp asması, ailesiyle günün kritiğini yapmak için sohbet ortamının oluşturulması ebeveynlerin takibi sayesinde gerçekleşmelidir. Sürekli çocukları kısıtlamamak, tehdit edici cümleler kurmamak, olumsuz cümleler kurarak baskı uygulamak yerine, iyi öğüt vermeli, iyi örnek olunmalıdır. Deneyerek yanılarak bazı konularda deneyim öğrenmelerine imkanlar tanınmalıdır (Taşgetiren, 2001: 21,22,23,24,25,26,27).

2.4.2. Anne-Çocuk İletişimi

Anne, çocuğun ilk iletişim deneyimlerini yaşadığı ve duygusal bağ kurduğu en yakın kişidir. İyi bir anne çocuk iletişimi çocuğun ihtiyaçlarını anlamak, desteklemek ve yardımcı olabilmek için destekleyici durumda olan yapıdadır. Anne çocuğa sevgi, şefkat gösterdikçe çocuk annesiyle daha samimi bir iletişim kurar, duygusal olarak aralarındaki bağı güçlendirir. Anne ve çocuk arasında olumlu iletişim gerçekleştikçe çocuk özgüvenli, dışadönük, kendini bilen, tanıyan ve seven duyguları yaşar.

Olumsuz bir iletişimi olan anne çocuk ilişkisi tam tersi olarak çocuğun sosyal ve duygusal gelişiminde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Eksik ve yetersiz iletişim, çocuğun

ihtiyaçlarını karşılamaması ve güvensiz hissetmesine sebep olur. Anne tarafından gösterilen sürekli eleştiri, yargılama, ihmal etme çocuğun özgüveni ve özsaygısını zedeler. Bu ortamda yetişen çocuk ileride sosyal çevresinde, kişisel olarak kendine güvende sıkıntılar yaşar.

Bu sebeple anne ve çocuk ilişkisi sağlıklı bir iletişimle sürdürülürse çocuk için temel basamaklardan birisi sağlanmış olur. Anne karnından itibaren iletişimi öğrenen çocuk dünyaya geldiğinde de öğrendiğini alır ve uygulamaya koyar.

2.4.3. Baba-Çocuk İletişimi

Anne çocuk iletişiminde anne rolünün önemli olduğu kadar babanın rolü de çocuğun iletişiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Anne çocuğa duygularını anlamasını desteklerken, baba daha çok yol gösterici, teşvik edici etkilere sahiptir. Çocuklar için güven duygusunun birçoğu babadan geçer. Babanın güven verdiği ortamda yetişen çocuk kendini rahat ifade edebilme fırsatı yakalar. Çocuklar için sosyal alana baba ile birlikte katılması özgüvenli hissetmeleri, iletişim için daha uygun süreyi değerlendirmelerine yardımcı olur.

Olumsuz şekilde olan iletişimlerde ise çocuk tehdit altında hissedebilir. İlgisizlik, şiddet, eleştiriler, baskıcı faktörler çocuğun iletişimini olumsuz etkiler. Kendini bu durumdan sıyırmak isteyen çocuk yalan, başına buyruk, ters hareketler sergileme olasılığı daha yüksektir.

2.5. AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÇOCUĞUN PROBLEMLERİNİ ÇÖZMEDE YERİ VE ÖNEMİ

Her ailede küçük büyük birçok problem yaşanmaktadır. Bunlar arasında en önemli ve etkileyicisi iletişimsizliktir. Eşler arasındaki duygu ve düşüncelerin iletişime döküldüğü çocuklarının şahitliği önünde telafisi olmayan durumlar doğurabilir. Çocuklarının gelişimlerine önem veren aileler, onların kişiliklerinin iyi bir şekilde oluşması, ahlaklı birer birey olarak yetişmesini sağlıklı bir aile ortamında gerçekleştirebilirler. Bu sebeple öncelikle anne ve baba arasında daha sonra çocukları arasında iyi bir iletişim sağlanmaya çalışılmalıdır. Aile içinde iletişimin olumlu yönde sağlanabilmesi için olumsuz olan durumları ortadan kaldırmak ve birbirlerinin kendilerini doğru ifade edip anlamalarının

gerekli olduğu bilinmelidir. Kurulan iletişimin güven ve değer verici olması çocukların duygu ve gelişimlerinde önemli bir ölçüdür. Çocuklar üzerinde tehdit, baskı, korkutucu, azarlayıcı, küçümser tavırlar savunmacı kişiliklerinin oluşmasına sebep olur. Çocuk anne ve babasına karşı hınç almak isteyerek onları cezalandırma eğiliminde olur. İstenmeyen davranış ve duygu haline girerek ebeveynleriyle iletişimi zorlaştırır. Çocuklar ile problemleri doğurmak yerine temeli sağlam oluşturmak birçok engeli ortadan kaldırmak ailedeki iletişimi sağlıklı yapar. Konuşmadan önce çocuklara sevgiyle yaklaşmalı, sakin bir ses tonuyla konuşmalı, çocuğu önemseyen ve değer veren hitaplarda bulunmalı, nazik bir Şekilde anlaşılır halde cümleler kurmalı, dikkati tamamen çocuğuna yönelmeli, çocuklarının kurmaya çalıştığı iletişime aktif geri dönüşler sağlamalı, sabırla ve Őefkatle dinleyici olmalı, söz kesmeden odaklanmalı, ne hissettiğini ve anlatmaya çalıştığını anlamalıyız (Tarhan, 2014:187,188,189,190).

Tüm bu etkiler ile çocukla kurulan iletişim, gelişimi açısından son derece pozitif etkilenmiş ve sağlıklı kişiliği oturan bireyi oluşturmuş olmasıyla yaşadığı problemler karşısında çözümleyici olabilecek davranışları aile içinde öğrendiğini gözlemleyebiliriz. Aile içi tutumlar çocuğun aile dışı hayata hazırlanmasını, Őekillenmesini ve olumlu biçimde sürdürebilmesine etki etmektedir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmadaki verilerin toplanması ve analizi nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama deseniyle gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma yöntemi olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir şekilde ortaya koyan araştırma şeklidir (Gürbüz ve Şahin, 2018). Bu araştırma modelinde ölçümler ve gözlem tekrarlanabildiği ve tarafsız bir şekilde yapılabildiği için bu araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada veriler araştırmacının hazırladığı bir anket formu aracılığıyla elde edilmiştir.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen bu araştırmanın evrenini Konya ilinde yaşayan anne ve babalar oluşturmuştur. Örnekleme ise 48-72 ay arası çocukları bulunan 405 anne ve babalardan oluşmaktadır. Google Form ile hazırlanan anket sosyal medya araçlarından Whatsapp, Instagram ve Telegram uygulamaları ile kişilere iletilerek ulaşım sağlanmıştır.

3.3. Araştırmanın Verilerinin Toplanması

Veri toplama araçlarının uygulanması için gerekli olan etik kurul onayları alınmıştır. Veri toplama döneminde, araştırmacı tarafından hazırlanan anket Google Form aracılığıyla 48-72 ay arası çocukları bulunan anne ve babalarla iletişime geçilerek formun doldurulması sağlanmıştır.

3.4. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları olarak araştırmacı tarafından geliştirilmiş kişisel bilgileri toplamaya yönelik 4 soruluk bilgi formu ve 37 maddeden oluşan 5 likert derecelendirmeye sahip Anne Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı ABCİDA kullanılmıştır. Ölçek Nalan Arabacı (2016) tarafından geliştirilmiştir ve 5 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar konuşma alt boyutu (8 madde), dinleme alt boyutu (6 madde), mesaj alt boyutu (8 madde), sözsüz iletişim alt boyutu (6 madde) ve empati alt boyutu (9 madde) olarak toplamda 37 madde içermektedir.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışmada istatistiksel analiz programlarından olan SPSS v26.0 kullanılmıştır. Sosyo-demografik özelliklerin ve ölçek puanlarının değerlendirilmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, minimum, maksimum gibi tanımlayıcı istatistikler, normallik dağılımı analizinde normallik dağılım testlerinden Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmış olup analiz neticesinde normallik varsayımlarından basıklık ve çarpıklık değerleri referans değerleri arasında (± 2) sağlandığından parametrik testler kullanılmıştır. Çocuk cinsiyeti değişkeni için 2 grubun ortalamaları karşılaştırılmasında bağımsız örneklem t testi, doğum sırası, annenin yaşı ve babanın yaşı değişkenleri için 2'den fazla bağımsız grubun karşılaştırılmasında One-way ANOVA testi sonucu kullanılmıştır. ANOVA testi için varyans homojenliği için Levene testi ve grup farklılıkları için ise varyans homojenliği sağlanıyor ise ($p \geq 0.05$) Tukey HSD ve LSD, varyans homojenliği sağlanmıyor ise ($p < 0.05$) Tamhane çoklu karşılaştırma testi kullanılmıştır. Ölçeklerin ilişki analizinde Pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeklerin güvenilirlik analizinde Cronbach's alpha katsayısı kullanılmış olup anne-baba-çocuk iletişim aracı boyutlarından konuşma boyutu cronbach's alpha değeri 0.888, dinleme 0.778, mesaj 0.785, sözsüz iletişim 0.715, empati 0.842 ve toplam ölçek cronbach's alpha katsayı değeri 0.935 olarak elde edilmiştir. Tüm test sonuçları 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirme yapılmıştır.

3.6. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmada gerekli izinler ve onaylar süreç dahilinde alınmıştır. Araştırmaya dâhil edilmek istenen bireylere araştırma ile ilgili bilgi verilmiştir. Aynı zamanda toplanan veriler yalnızca araştırma amaçları için kullanılacak olup kişisel bilgiler gizli tutulmuştur.

4.BULGULAR

Tablo 1: Kişilerin Sosyo-Demografik Özelliklerinin Dağılımı

		n	%
Çocuğun Cinsiyeti (n=405)	Kız	210	51,9
	Erkek	195	48,1
Doğum Sırası (n=405)	1.çocuk	240	59,3
	2.çocuk	95	23,5
	3.çocuk	40	9,9
	4.çocuk	30	7,4
Annenin Yaşı (n=405)	18-23 arası	25	6,2
	24-29 arası	135	33,3
	30-35 arası	105	25,9
	36-41 arası	90	22,2
	42 ve üzeri	50	12,3
Babanın Yaşı (n=405)	18-23 arası	15	3,7
	24-29 arası	120	29,6
	30-35 arası	85	21,0
	36-41 arası	90	22,2
	42 ve üzeri	95	23,5

Araştırmada kişilerin çocuklarının %51,9'unun kız, %48,1'inin erkek olduğu; %59,3'ünün 1.çocuk, %23,5'inin 2.çocuk, %9,9'unun 3.çocuk ve %7,4'ünün 4.çocuk olduğu; annelerin %6,2'sinin yaşı 18-23 yaş, %33,3'ünün 24-29 yaş, %25,9'unun 30-35 yaş, %22,2'sinin 36-41 yaş arasında ve %12,3'ünün 42 yaş ve üzerinde olduğu; babaların %3,7'sinin yaşı 18-23 yaş, %29,6'sının 24-29 yaş, %21'inin 30-35 yaş, %22,2'sinin 36-41 yaş arasında ve %23,5'inin 42 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 2: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Tanımlayıcı İstatistik Sonuçları

	N	$\bar{X}$	SS	Min.	Maks.
Konuşma	405	32,22	5,39	15	40
Dinleme	405	24,12	3,61	11	30
Mesaj	405	29,02	5,33	16	38
Sözsüz iletişim	405	24,84	3,74	13	30
Empati	405	35,23	5,94	12	45
Toplam	405	145,44	19,14	83	176

Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı ölçek maddeleri 1: Hiçbir zaman, 2: Nadiren, 3: Ara sıra, 4: Sık sık ve 5: Her zaman şeklinde 5’li likert tipi derecelendirmeye dayalıdır. Ölçek toplam ve alt boyutlarına ilişkin yüksek skor alınması ilgili özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Konuşma boyutu 8 madde, dinleme boyutu 6 madde, mesaj 8 madde, sözsüz iletişim 6 madde, empati 9 madde ve toplamda 37 madde mevcuttur.

Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçlarından konuşma boyutu ortalama puanı 32.22, dinleme ortalama puanı 24.12, mesaj ortalama puanı 29.02, sözsüz iletişim ortalama puanı 24.84, empati ortalama puanı 35.23 ve genel toplam ortalama puanı ise 145.44 olarak görülmektedir. Çocukların anne-baba ile olan iletişimlerinde konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati duyguları oldukça pozitifdir. Genel toplam puanda da anne-baba-çocuk iletişiminin uygun düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Normallik Dağılım Analizi Sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov			Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
	Test istatistiği	Sd	p		
Konuşma	0,114	405	<0,001	-0,904	0,704
Dinleme	0,090	405	<0,001	-0,691	-0,975
Mesaj	0,130	405	<0,001	-0,538	-0,679

Sözsüz iletişim	0,165	405	<0,001	-0,927	0,634
Empati	0,119	405	<0,001	-1,271	1,156
Toplam	0,068	405	<0,001	-0,875	0,964

Araştırmada kişilerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı ölçek puanlarına ait normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov testi ile değerlendirilmiştir ve ortalama puanlar normal dağılım göstermemiştir ($p<0.05$). Ayrıca normal dağılımın diğer varsayımları olan basıklık ve çarpıklık referans değerleri (± 2) arasında ve örneklem hacminin $n>30$ ve üzerinde olması kriterleri sağlandığı için ölçek ortalama puanlarının normal dağılım varsayımı kabul edilmiştir.

Tablo 4: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Çocuk Cinsiyetine Göre Karşılaştırması

	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	SS	t	p
Konuşma	Kız	210	32,81	4,95	2, 286	0, 023*
	Erkek	195	31,59	5,78		
Dinleme	Kız	210	24,29	3,66	0, 938	0, 349
	Erkek	195	23,95	3,56		
Mesaj	Kız	210	28,90	5,47	-0, 469	0, 639
	Erkek	195	29,15	5,18		
Sözsüz İletişim	Kız	210	25,02	3,66	1, 029	0, 304
	Erkek	195	24,64	3,83		
Empati	Kız	210	35,62	5,04	1, 339	0, 181
	Erkek	195	34,82	6,77		
Toplam	Kız	210	146,64	18,55	1, 309	0, 191
	Erkek	195	144,15	19,73		

Bağımsız örneklem t testi, * $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Kız çocukları olan kişilerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları boyutlarından konuşma ortalama puanı ($\bar{X}=32.81$, $SS=4.95$) anlamlı olarak erkek çocukları olan kişilerin ortalama puanından ($\bar{X}=31.59$, $SS=5.78$) yüksek olduğu görülmektedir ($t(403) = 2.286$, $p=0.023$, $p<0.05$).

Bununla birlikte anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçların boyutlarından dinleme, mesaj, sözsüz iletişim, empati ve genel ortalama puanı kişilerin çocuklarının cinsiyetleri arasında anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0.05$).

Tablo 5: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Çocuk Doğum Sırasına Göre Karşılaştırması

	Doğum sırası	n	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	1.çocuk	240	33,71	4,59	54, 592	<0, 001***
	2.çocuk	95	33,11	3,43		
	3.çocuk	40	26,50	6,62		
	4.çocuk	30	25,17	4,09		
Dinleme	1.çocuk	240	24,73	3,77	29, 077	<0, 001***
	2.çocuk	95	25,00	2,31		
	3.çocuk	40	20,25	2,99		
	4.çocuk	30	21,67	1,73		
Mesaj	1.çocuk	240	29,90	4,97	13, 680	<0, 001***
	2.çocuk	95	27,32	5,75		
	3.çocuk	40	25,88	5,05		
	4.çocuk	30	31,67	3,70		
Sözsüz İletişim	1.çocuk	240	25,50	3,66	19, 752	<0, 001***
	2.çocuk	95	25,32	2,69		
	3.çocuk	40	21,63	3,61		
	4.çocuk	30	22,33	4,26		
Empati	1.çocuk	240	36,42	5,29	37, 256	<0, 001***
	2.çocuk	95	36,68	4,23		
	3.çocuk	40	28,63	8,32		
	4.çocuk	30	30,00	1,55		

Toplam	1.çocuk	240	150,25	17,82	37,886	<0,001***
	2.çocuk	95	147,42	13,45		
	3.çocuk	40	122,88	21,31		
	4.çocuk	30	130,83	12,80		

Tek yönlü varyans testi (One-Way ANOVA), *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları toplam ve tüm alt boyut ortalama puanı kişilerin çocuklarının doğum sırasına göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0.001). Grup varyanslarının homojenliği olan Levene testi sonucunda varyansların homojen dağılmamıştır(p<0.05). Bu yüzden Tamhane testi sonuçlarına göre;

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =33.71 SS=4.59) ve 2.çocuk olan kişilerin konuşma ortalama puanı ($\bar{X}$ =33.11 SS=3.43) anlamlı olarak doğum sırası 3.çocuk ve 4.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =24.73 SS=3.77) ve 2.çocuk olan kişilerin dinleme ortalama puanı ($\bar{X}$ =25.00 SS=2.31) anlamlı olarak doğum sırası 3.çocuk ve 4.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =29.90 SS=4.97) ve 4.çocuk olan kişilerin mesaj ortalama puanı ($\bar{X}$ =31.67 SS=3.70) anlamlı olarak doğum sırası 2.çocuk ve 3.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =25.50 SS=3.66) ve 2.çocuk olan kişilerin sözsüz iletişim ortalama puanı ($\bar{X}$ =25.32 SS=2.69) anlamlı olarak doğum sırası 3.çocuk ve 4.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =36.42 SS=5.29) ve 2.çocuk olan kişilerin empati ortalama puanı ($\bar{X}$ =36.68 SS=4.23) anlamlı olarak doğum sırası 3.çocuk ve 4.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Doğum sırası 1.çocuk ($\bar{X}$ =150.25 SS=17.82) ve 2.çocuk olan kişilerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı ortalama puanı ($\bar{X}$ =147.42 SS=13.45) anlamlı olarak doğum sırası 3.çocuk ve 4.çocuk olan kişilerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Anne Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

	Anne yaş grupları	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	18-23 arası	25	35,80	3,32	23,955	<0,001***
	24-29 arası	135	32,33	5,13		
	30-35 arası	105	34,62	3,18		
	36-41 arası	90	31,00	4,69		
	42 ve üzeri	50	27,30	7,40		
Dinleme	18-23 arası	25	25,80	3,06	10,376	<0,001***
	24-29 arası	135	24,04	4,10		
	30-35 arası	105	25,33	2,62		
	36-41 arası	90	23,61	3,30		
	42 ve üzeri	50	21,90	3,54		
Mesaj	18-23 arası	25	29,20	5,26	5,828	<0,001***
	24-29 arası	135	29,74	5,09		
	30-35 arası	105	29,90	4,96		
	36-41 arası	90	26,72	5,99		
	42 ve üzeri	50	29,30	4,43		
Sözsüz İletişim	18-23 arası	25	25,80	2,69	12,379	<0,001***
	24-29 arası	135	24,59	3,99		
	30-35 arası	105	26,57	2,60		
	36-41 arası	90	24,11	3,76		
	42 ve üzeri	50	22,70	3,94		
Empati	18-23 arası	25	38,80	3,79	24,035	<0,001***
	24-29 arası	135	35,07	5,97		
	30-35 arası	105	38,10	3,92		
	36-41 arası	90	34,17	3,83		
	42 ve üzeri	50	29,80	8,40		
Toplam	18-23 arası	25	155,40	15,17	19,971	<0,001***
	24-29 arası	135	145,78	19,84		
	30-35 arası	105	154,52	12,71		
	36-41 arası	90	139,61	16,51		
	42 ve üzeri	50	131,00	22,16		

Tek yönlü varyans testi (One-Way ANOVA), *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları toplam ve tüm alt boyut ortalama puanları anne yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0.001$). Mesaj ortalama puanı Tukey HSD ve diğer alt boyut ve toplam ortalama puanları Tamhane testi ile değerlendirilmiştir. Buna göre;

18-23 yaş arasındaki annelerin konuşma ortalama puanı ($\bar{X}=35.80$ $SS=3.32$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 24-29 yaş arasındaki annelerin konuşma ortalama puanı ($\bar{X}=32.33$ $SS=5.13$) anlamlı 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 30-35 yaş arasındaki annelerin konuşma ortalama puanı ($\bar{X}=34.62$ $SS=3.18$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki annelerin dinleme ortalama puanı ($\bar{X}=25.80$ $SS=3.32$) anlamlı olarak 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 24-29 yaş arasındaki annelerin dinleme ortalama puanı ($\bar{X}=24.04$ $SS=4.10$) anlamlı 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 30-35 yaş arasındaki annelerin dinleme ortalama puanı ($\bar{X}=25.33$ $SS=2.62$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

36-41 yaş arasındaki annelerin mesaj ortalama puanı ($\bar{X}=26.72$ $SS=5.99$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından düşük olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki annelerin ($\bar{X}=25.80$ $SS=2.69$) ve 24-29 yaş arasındaki annelerin sözsüz iletişim ortalama puanı ($\bar{X}=24.59$ $SS=5.09$) anlamlı 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 30-35 yaş arasındaki annelerin sözsüz iletişim ortalama puanı ($\bar{X}=26.57$ $SS=2.60$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki annelerin empati ortalama puanı ($\bar{X}=38.80$ $SS=3.79$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 30-35 yaş arasındaki annelerin empati ortalama puanı ($\bar{X}=38.10$ $SS=3.92$) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki annelerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı ortalama puanı ($\bar{X}$ =155.40 SS=15.17) anlamlı olarak 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 24-29 yaş arasındaki annelerin ortalama puanı ($\bar{X}$ =145.78 SS=19.84) anlamlı 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek; 30-35 yaş arasındaki annelerin ortalama puanı ($\bar{X}$ =154.52 SS=12.71) anlamlı olarak 24-29 yaş, 36-41 yaş arasında ve 42 yaş ve üzerindeki annelerin ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Ölçek Puanlarının Baba Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırması

	Baba yaş grupları	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Konuşma	18-23 arası	15	30,67	1,76	25, 823	<0, 001***
	24-29 arası	120	32,75	5,43		
	30-35 arası	85	33,47	3,26		
	36-41 arası	90	34,89	3,85		
	42 ve üzeri	95	28,16	6,16		
Dinleme	18-23 arası	15	21,00	1,46	17, 845	<0, 001***
	24-29 arası	120	24,17	4,23		
	30-35 arası	85	25,06	2,45		
	36-41 arası	90	25,72	3,25		
	42 ve üzeri	95	22,21	3,05		
Mesaj	18-23 arası	15	26,67	3,42	5, 611	<0, 001***
	24-29 arası	120	30,46	4,42		
	30-35 arası	85	28,82	5,58		
	36-41 arası	90	29,44	5,97		
	42 ve üzeri	95	27,37	5,26		
Sözsüz İletişim	18-23 arası	15	23,33	1,29	25, 564	<0, 001***
	24-29 arası	120	24,71	4,22		
	30-35 arası	85	25,59	2,34		
	36-41 arası	90	27,17	2,95		
	42 ve üzeri	95	22,37	3,47		

	18-23 arası	15	32,67	2,58		
	24-29 arası	120	35,42	6,04		
Empati	30-35 arası	85	36,71	4,09	15,833	<0,001***
	36-41 arası	90	37,67	4,19		
	42 ve üzeri	95	31,79	7,22		
	18-23 arası	15	134,33	7,04		
	24-29 arası	120	147,50	21,05		
Toplam	30-35 arası	85	149,65	11,83	24,707	<0,001***
	36-41 arası	90	154,89	15,88		
	42 ve üzeri	95	131,89	18,19		

Tek yönlü varyans testi (One-Way ANOVA), *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları toplam ve tüm alt boyut ortalama puanları baba yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0.001). Tamhane testi sonuçlarına göre;

18-23 yaş arasındaki babaların konuşma ortalama puanı ($\bar{X}$ =30.67 SS=1.76) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş, 36-41 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından düşük; 36-41 yaş arasındaki babaların konuşma ortalama puanı ($\bar{X}$ =34.89 SS=3.85) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek; 42 yaş ve üzerindeki babaların konuşma ortalama puanı ($\bar{X}$ =28.16 SS=6.16) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş, 30-35 yaş ve 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanından düşük olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki babaların dinleme ortalama puanı ($\bar{X}$ =21.00 SS=1.46) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş ve 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanından düşük; 36-41 yaş arasındaki babaların dinleme ortalama puanı ($\bar{X}$ =25.72 SS=3.25) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek; 42 yaş ve üzerindeki babaların dinleme ortalama puanı ($\bar{X}$ =22.21 SS=3.05) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş ve 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanından düşük olduğu görülmektedir.

24-29 yaş arasındaki babaların mesaj ortalama puanı ($\bar{X}$ =30.46 SS=4.42) anlamlı olarak 18-23 yaş arasındaki ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

30-35 yaş arasındaki babaların sözsüz iletişim ortalama puanı ($\bar{X}$ =25.59 SS=2.34) anlamlı olarak 18-23 arasındaki ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek; 36-41 yaş arasındaki babaların sözsüz iletişim ortalama puanı ($\bar{X}$ =27.17 SS=2.95) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş, 30-35 yaş arasındaki ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =32.67 SS=2.58) ve 42 yaş ve üzerindeki babaların empati ortalama puanı ($\bar{X}$ =31.79 SS=7.22) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş ve 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanından düşük; 36-41 yaş arasındaki babaların empati ortalama puanı ($\bar{X}$ =37.67 SS=4.19) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

18-23 yaş arasındaki ($\bar{X}$ =134.33 SS=7.04) ve 42 yaş ve üzerindeki babaların anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı ortalama puanı ($\bar{X}$ =131.89 SS=18.19) anlamlı olarak 24-29 yaş, 30-35 yaş ve 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanından düşük; 36-41 yaş arasındaki babaların ortalama puanı ($\bar{X}$ =154.89, SS=15.88) anlamlı olarak 18-23 yaş, 24-29 yaş ve 42 yaş ve üzerindeki babaların ortalama puanından yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 8: Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı Boyutları Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

		Konuşma	Dinleme	Mesaj	Sözsüz İletişim	Empati
Konuşma	r	1				
	p					
Dinleme	r	.780**0	1			
	p	<.001				
Mesaj	r	.199***	.450***	1		
	p	<.001	<.001			
Sözsüz İletişim	r	.789***	.815***	.525***	1	
	p	<.001	<.001	<.001		
Empati	r	.843***	.641***	.056	.623***	1
	p	<.001	<.001	.260	<.001	

Pearson korelasyon, *p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

Konuşma ortalama puanı ile dinleme ($r=0.780$, $p<0.001$), sözsüz iletişim ($r=0.789$, $p<0.001$) ve empati ($r=0.843$, $p<0.001$) puanı arasında pozitif yönde, güçlü düzeyde; mesaj ($r=0.199$, $p<0.001$) puanı arasında ise pozitif yönde, zayıf düzeyde ve anlamlı bir ilişki (korelasyon) vardır.

Dinleme ortalama puanı ile sözsüz iletişim ($r=0.815$, $p<0.001$) ve empati ($r=0.641$, $p<0.001$) puanları arasında pozitif yönde, güçlü düzeyde; mesaj ($r=0.450$, $p<0.001$) puanı arasında ise pozitif yönde, normal düzeyde ve anlamlı bir ilişki (korelasyon) vardır.

Mesaj ortalama puanı ile sözsüz iletişim ($r=0.525$, $p<0.001$) arasında pozitif yönde, güçlü düzeyde; sözsüz iletişim ile empati ($r=0.623$, $p<0.001$) arasında pozitif yönde, güçlü düzeyde ve anlamlı bir ilişki (korelasyon) vardır.

5.TARTIŞMA

Bu araştırma aile içi iletişimin çocuk üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Katılımcıların anne-baba-çocuk iletişim durumlarının çocuk cinsiyeti, çocuğun doğum sırası, annenin yaş durumu ve babanın yaş durumu değişkenlerine göre nasıl bir ilişkide olduğu ortaya koyulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın tüm bulguları, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Bu çalışmada, aile içi iletişim, sözsüz iletişim, konuşma, karşıdaki tarafından dinlenme, mesaj ve empati perspektifleri üzerinden incelenmiştir. Çalışmada, Kişisel Bilgi formu ve Anne-Baba-Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABCİDA) ölçeği kullanılmıştır. Veriler, 2023 yılı Mart ile Mayıs tarihleri arasında Google Form aracılığı ile online ortamda en az bir çocuğu olan 405 ebeveyn örnekleminde toplanmıştır.

Araştırmaya katılan bireylerin çocuk cinsiyetlerinin hemen hemen eşit dağılım gösterdiği, büyük çoğunluğunun ise 1 çocuk sahibi olduğu (%59,3), anne yaşı incelendiğinde çoğunluğun 24-35 yaş sınırlarında olduğu (%59,2) ve yine çoğunluğun 24-29 yaş arasında baba olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmaya katılan bireylerin anne-baba-çocuk iletişimi ölçek puanlarının tanımlayıcı istatistikleri değerlendirildiğinde, en yüksek ortalama puanı empati alt boyutu, en düşük ortalama puanını ise dinleme alt boyutu almıştır. Ölçeğin toplam ortalama puan ise 145 olarak bulunmuştur.

Araştırmada anne baba çocuk iletişimi ile çocuk cinsiyeti, çocukların doğum sırası ve anne-babanın yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Bireylerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları puanları sosyo-demografik özelliklerden çocukların cinsiyetine göre değerlendirildiğinde, yalnızca konuşma alt boyutu ile arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Literatür incelendiğinde cinsiyet değişkeni ile alakalı farklı sonuçlar olduğu görülmüştür. Başaran (2005), Arabacı ve Ömeroğlu (2013) ve Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) yaptıkları araştırmalarında anne-baba-çocuk iletişimi ve çocuk cinsiyeti arasında anlamlı farklılık bulunmamışken, Connell ve Prinz (2002), Koçyiğit, Yılmaz ve Sezer (2016) yaptıkları araştırmalarında cinsiyet değişkeninin çocukların ebeveynleriyle kurdukları iletişim üzerinde etkili olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmalar bulgumuzu destekler niteliktedir.

Bireylerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları puanları sosyo-demografik özelliklerden çocukların doğum sırası değişkenine göre değerlendirildiğinde, konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Literatür incelendiğinde bulgumuzu destekler nitelikte araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Tarkoçin ve Tuzcuoğlu (2014) ve Meriç (2017) yaptıkları çalışmalarda kardeş sayısının anne baba çocuk iletişiminde etkisinin olduğunu tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Arabacı ve Ömeroğlu (2013) yapmış oldukları araştırmada da ebeveynlerin çocukları ile iletişimlerinde çocuğun doğum sırasının, ölçeğin konuşma, dinleme, sözsüz iletişimi ve mesaj alt boyutları ile etkilendiğini saptamışlardır.

Bireylerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları puanları sosyo-demografik özelliklerden annenin yaşı değişkenine göre değerlendirildiğinde, konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Literatür incelendiğinde araştırma bulgumuzun alanyazınla paralellik gösterdiği görülmüştür. Whirter ve Voltan Acar (2005), Dave ve arkadaşları (2010), Arabacı ve Ömeroğlu (2013) ve Üçok (2014) gibi çalışmaların anne yaşı ile ilgili iletişim sonuçları örnek gösterilebilir. Araştırma sonucumuzun bu şekilde çıkması katılan annelerin aynı yaş aralığında olmaması olarak gösterilebilir.

Bireylerin anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme araçları puanları sosyo-demografik özelliklerden babanın yaşı değişkenine göre değerlendirildiğinde, konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutları ile istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu sonucunda araştırmaya katılan babaların eşit yaş aralığında olmamasından ötürü kaynaklandığı düşünülmektedir. Literatürde benzer çalışmaların olduğu görülmüştür (Üçok, 2014; Meriç, 2017). Thornberry, Smith ve Howard (1997) araştırmalarında erken yaşta baba olmanın, çocukları ve eşleri açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkardığını saptamışlardır.

Genel olarak çalışma, anne-baba-çocuk iletişiminin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati ile ilişkili olduğu saptayarak boyutlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur. Dolayısıyla anne-baba-çocuk iletişiminin ölçek alt boyutunun hepsinden etkilendiği belirlenmiştir. Literatür incelendiğinde Cotton (2001), Arabacı (2011), Meriç (2017) ve Arslan (2020) araştırmalarının çalışma bulgumuzu desteklediği görülmektedir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, aile içi iletişim, sözsüz iletişim, konuşma, karşındaki tarafından dinlenme, mesaj ve empati perspektifleri üzerinden incelenmiştir. Aile içi iletişimin çocuk üzerindeki etkilerini incelemek için yapılan çalışmanın sonuçlarına göre;

- Araştırmada anne-baba-çocuk iletişimini değerlendirme aracı boyutları ve değişkenler arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, araştırmada anne baba çocuk iletişimi ile çocuk cinsiyeti, çocukların doğum sırası ve anne-babanın yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar bulunmuştur. Buna ek olarak anne-baba-çocuk iletişiminin konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati ile ilişkili olduğu tespit edilerek boyutlar arasındaki ilişkiyi ortaya koymuştur.
- Çalışmanın amacına bakıldığında aile arasındaki ilişkileri ve aile sorunlarını iyileştirmek olduğu görülmektedir. Bu alan ile ilgili olarak yapılan çalışmaların sınırlı olmasından dolayı farklı bir perspektiften değerlendirme yapmak istenmiştir. Çalışmanın konusunu daha fazla bu alana yönelmesi için atılan bir adım olarak görülmesi önemlidir. Aile içinde yaşanan olumlu olumsuz tüm gelişmeler içinde bulunduğu toplumu da doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla ailenin korunması, yaşanan veya yaşanabilecek problemlerin önüne geçilebilmesi için mikro anlamda aileyi, makro anlamda toplumu korumak amacıyla hareket edilerek daha çok araştırma yapılması önerilebilir.
- İletişim olgusu diğer insanlarla bağ kurmayı sağlamaktadır. Bu iletişimi kiminle sağladığımız, nasıl sağladığımız ne zaman ve ne şekilde iletişim kurduğumuz çok önemlidir. İnsanların birbirleriyle etkileşim içinde olması ve duygulara sahip olması yalnızca biyolojik olmasının yanı sıra sosyal bir canlı olduğunu da gözler önüne sermektedir. Toplumun en temel yapı taşı olan aile, iletişim denildiğinde ilk akla gelen kurumdur. Çünkü iletişim ilk olarak bu yapıda başlamaktadır. Bu yüzden ki aile müessesesi toplumun bir yansımasıdır. Çalışmada aile içerisinde çocuk ile ebeveynleri arasındaki iletişim olgusuna nasıl yaklaştıkları değerlendirilmek istenmiştir.
- Aile içi iletişimi geliştirmek, problemleri ortadan kaldırmak ve bireysel sorunları çözmeye çalışmak hem ebeveynlerin hem de çocukların topluma kazanımı için bir umuttur. Mutlu, sağlıklı ve doğru bir iletişim karşılıklı farkındalık ve saygı ile

gelişebilir. Ebeveynlerin ve çocukların birbirini dinlediği, düşüncelerine saygı duyduğu, birbirini önemseydiği ve dürüst yaklaşım sergilediğinde aile içi iletişim çok güçlü bir temel üzerinde gerçek anlamını kazanabilir.

- Anne-Babanın kendileri ve çocukları aralarında gerektiği gibi bağ kurmaları, rollerini doğru şekilde yerine getirmeleri, etkin iletişim sağlamaları ve ilişkilerinde de duygularını, düşüncelerini uygun bir ortamda açıklamaları sağlıklı ve güvenli bir aile kurumunu oluşturacağı düşünülmektedir. Unutmamak gerekir ki sağlıklı bir ebeveynlik sağlıklı bir iletişimle meydana gelebilir.
- Aile içerisindeki iletişimin aktif kurulacağı ortamlar ve sağlıklı ilerlemesine katkı sağlayacak programların genişletilmesine yönelik çalışmalar yapılması önerilebilir.
- Konya dışı diğer şehirlerdeki ya da daha geniş çaplı olarak ülkelerdeki ebeveyn ve çocuk ilişkilerine yönelik çalışmaların artırılması bu konudaki farklı perspektiflere ve çözümlere olumlu etkiler sağlayabileceği düşünülmektedir.
- Aile ve çocukların sosyal çevrelerinin kurulmasına yardımcı olarak iletişimde olumlu etkiler yaratabileceği faaliyetlerin düzenlenmesi önerilebilir.
- Ebeveyn ve çocukların iletişim kurma becerileri arasında sosyal olarak hizmet alabilmeleri için başvuracağı eğitim kurumlarını artırmak öneriler arasında sunulabilir.

KAYNAKLAR

- Acar, B., & Acar, T. (2016). Aile İletişimi. Nobel Yayıncılık.
- Aktaş, G. (2017). Yüz Yüze İletişim ve Göz Teması. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26(1), 21-35.
- Altınay, A. G., & Koç, E. S. (2017). Çalışan Ebeveynlerin Çocuklarına Yönelik Zaman Yönetimi ve Ebeveynlik Tutumları. İstanbul Arel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, 7(4), 837-854.
- Apaydın, H. "Aile İçi İletişimin Çocuğun Dinsel Gelişimine Etkisi". Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 12/ 12-13 (Nisan 2001): 319-337.
- Arabacı N. (2011). Anne-Baba-Çocuk İletişimi Değerlendirme Aracı'nın (ABÇİDA) Geliştirilmesi ve Anne-Baba-Çocuk İletişiminin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. G.Ü. Eğitim Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Arabacı N. ve Ömeroğlu E. (2013). 48-72 Aylık Çocuğa Sahip Anne- Babaların Çocukları ile İletişimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 30, 41-53.
- Araz, H. (2007). Türk Aile Yapısında Aile İçi Dini İletişim Problemleri Ve Bunların Çocuğun Din Eğitimine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Arslan, F. (2020). Okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık çocukların duygusal zeka düzeyleri ile anne baba çocuk iletişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aslıyüce, Ş. (2017). Anne-Baba Çalışmasının Çocukların Sosyal ve Duygusal Gelişimine Etkisi: Bir Literatür İncelemesi. Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 37(3), 227-244.
- Atan, A. (2016). Aile İletişim Becerileri Psikoeğitim Programının Ebeveynlerin İletişim Becerilerine, Çift Uyumuna, Evlilik Doyumuna Ve 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Duygusal Uyumuna Etkisi (Master's Thesis, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Aybey, S. (2017). Aile İçi İletişim Problemlerinde Dini Danışmanlığın Önemi (Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği). Beü İlahiyat Fakültesi Dergisi, 4(1), 19-33.
- Aydın, B., & Çiftçi, A. (2013). Kadının çalışma hayatına katılımının aileye etkileri: Bir alan araştırması. Dumlupınar Üniversitesi S Başkan, B. (2009). Türkiye'de kadının çalışma hayatında yer almasına ilişkin tutumlar. Sosyal Bilimler Dergisi, 3(2), 253-265.
- Bağcı, E. (2017). Türkiye'deki Göç ve Aile Birleşimi: Göçte Kadın ve Aile. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(50), 375-389.
- Başaran İ. E. (2005). Eğitim Psikolojisi Gelişim, Öğrenme ve Ortam, Nobel Yayınları, Ankara.
- Bayır, Y. (2019). Sosyal Politika ve Dezavantajlı Çocuklar. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 9(1), 100-106.

- Bozdağ, H. (2006). Kadının Eğitim Durumunun Aile İçi İletişimine Etkisinin İncelenmesi (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Canlı, Ö. (2019). Öğrenilmiş Güçlülük, Aile Bütünlük Duygusu Ve Aile İçi İletişim Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Doctoral Dissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Connell, C. M., & Prinz, R. J. (2002). The impact of childcare and parent-child interactions on school readiness and social skills development for low-income African American children. *Journal of School Psychology*, 40(2), 177-193.
- Cüceloğlu, D. (1996). İnsan ve Davranışı. 6.Basım. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Cüceloğlu, D. (2005). İçimizdeki Çocuk. 36. Basım. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Çakıcı, D., & Özyeşil, Z. (2016). Aile İletişimi ve İlişkileri. Nobel Yayıncılık.
- Çakır, M., & Çakır, R. (2015). Ailede Gelenek ve Göreneklerin Yeri: Bir Kültürlerarası İletişim Örneği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(14), 464-475.
- Çakır, R. (2017). Uzaktan İletişim ve İnternet Tabanlı Araçlar. Nobel Yayıncılık.
- Çetinkaya, H. (2018). Göç, Aile Dinamikleri ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 318-337.
- Dave S., Petersen I., Sherr L. ve Nazareth I. (2010). Incidence of maternal and paternal depression in primary care: a cohort study using a primary care database. *Archives of Pediatrics Adolescent Medicine*, 164(11), 1038-1044.
- Demiray, U. (2008). Etkili İletişim. Pegem Akademi, Ankara.
- Demirhan, E., & Doğan, A. (2016). Kadının işgücüne katılımının aile yaşamına etkisi: Türkiye örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(18), 497-517.
- Doğan, C. (2013). Ailede İletişim Sanatı. Kalbi Kitaplar: İstanbul.
- Erdoğan, Ö. Z. E. L., & Zelyurt, H. (2016). Anne Baba Eğitiminin Aile Çocuk İlişkilerine Etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, (36).
- Ergül, Y., & Kaymak, M. (2017). Kadının çalışma hayatına katılımı ve aile yaşamı arasındaki ilişki: Afyonkarahisar örneği. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(2), 117-134. *Sosyal Bilimler Dergisi*, (35), 83-95.
- Ersanlı, K. (2013). Aile İçinde Boş Zaman Değerlendirme ve Çocukların Gelişimine Etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 113-132.
- Eyce, B. (2014). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4), 223-244.
- Genç, G. (2016). Göçmen İşçilerin Ekonomik Entegrasyonu: Türkiye'de Göç Ettiği İlçenin Ekonomik Durumu ile İlişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 49(2), 163-189.
- George, D. ve P. Mallery. (2020). IBM SPSS Statistics 26 Step by Step: A Simple Guide and Reference, 16.0 update (10a ed.) Boston: Pearson Education pages 113-119.
- Göka, E. (2016). Aile İçi İletişim: İletişim Becerileri ve Etkin Dinleme. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 191-209.

- Gökçe, A. (2016). Aile İçi İletişim ve Aile İçi İletişimin Nitelikleri. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 32(2), 191-209.
- Gönenç, E. Ö. (2007). İletişimin Tarihsel Süreci. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty Of Communication Journal, (28).
- Gülay, H. (2015). Aile ve çocuk arasında iletişim ve dil gelişimi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(3), 235-247.
- Güngör-Baran, A. (2004). Türkiye'de Aile İçi İletişim Ve İlişkiler Üzerine Bir Model Denemesi. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (Hütad), (1), 31-42.
- İlkkaracan, İ. (2014). Türkiye'de eğitimin eşitliği ve toplumsal cinsiyet. Toplum ve Bilim, (132), 70-96.
- İplikçi, H. G. (2015). İletişimde Temel Modeller Ve Kitle İletişim Modelleri. Sosyal Ve Beşeri Bilimler Dergisi, 7(2), 15-25.
- İşgören, A. (2018). Yüz Yüze İletişim ve İlişkilerin Gelişimi. İletişim Araştırmaları Dergisi, 15(1), 95-114.
- Johnson, L. N., & Briley, D. A. (2014). Interparental conflict and child well-being: A meta-analysis. Journal of Marriage and Family, 76(4), 762-776.
- Karayel Bilbil, E. (2012). Etkili İletişimi Gerçekleştirmede Sözsüz İletişimin Gücü. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty Of Communication Journal, (16).
- Kartarı, A. (2014). Kültür, Farklılık ve İletişim. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Karpat, K. H. (2002). Aile, toplum ve devlet: Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de aile yapısı, 1839-1939. Timaş Yayınları.
- Kavut, S. (2015). Kuşaklararası İletişim Farklılıklarının Aile İçi İletişime Etkisi (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Kırık, A. M. (2014). Aile Ve Çocuk İlişkisinde İnternetin Yeri: Nitel Bir Araştırma.
- Koçyiğit, S., Sezer, T., & Yılmaz, E. (2015). 60-72 aylık çocukların sosyal yetkinlik ve duygu düzenleme becerileri ile oyun becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi, 12-1(23), 287-300.
- Köknel, Ö. (1986). İnsanı Anlamak. Altın Kitap: İstanbul.
- Kurt, T. (2019). Göç ve Kimlik: Kültürlerarası Evliliklerin Kimlik Oluşumuna Etkisi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(32), 1303-1319.
- Meriç, A. (2017). Anne-Baba-Çocuk İletişimi ile Okul Öncesi Çocukların Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek lisans tezi, Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Karabük.
- Minuchin, S. (1985). Families and individual development: Provocations from the field of family therapy. Child Development, 56(2), 289-302.
- Mutlu, B. (2013). Göç, aile ve sosyal destek ilişkisi: Türkiye örneği. Göç Dergisi, 1(1), 27-46.
- Özel, A., & Zelyurt, N. (2016). Aile İçi İletişim ve Aile İçi İletişimin Çocuğun Sosyal Becerilerine Etkisi. Electronic Journal of Vocational Colleges, 6(1), 9-23.

- Özgen, H., & Özcan, N. K. (2014). Aile Yapısı ve Fonksiyonları: Kuramsal Yaklaşımlar. *Türk Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 171-195.
- Özgür, Y., & İşyar, A. B. (2017). Empati Yeteneği ve Kültürel Farkındalık İlişkisi: Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(4), 651-668.
- Özkan, F. (2018). Ailenin Dini Tutum ve Davranışlarının Çocuğun Dini Tutum Ve Davranışlarına Etkisi: Diyarbakır Örneği. *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (7), 63-109.
- Özmen, F. (2015). Algılanan Aile İçi İletişim Biçimlerinin Ergenlerin Benlik Saygısına Etkisi Ve Bir Uygulama Örneği (Doctoral Dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Öztaş, D. (2020). Annelere Verilen Problem Çözme Eğitiminin Anneler ile Çocukların Problem Çözme Becerileri Ve Çocukların Aile İçi İlişkileri Algılarına Etkisi. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Öztürk, İ., & Erciş, A. (2017). Aile İlişkilerinde Uzaktan İletişim Teknolojilerinin Kullanımı ve İlişkisel Tatmin. *Global Media Journal*, 7(13), 181-202.
- Öztürk, R. & Fidan, M. (2020). Aile İçi İletişimin, Çocuğun Etkili İletişim Kurma Becerisi Üzerine Etkileri. Selçuk Üniversitesi, İletişim-Fen Fakültesi, Konya.
- Prof. Dr. Kazım Özdamar, 2015 Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi Cilt 1, 10.Baskı, Ankara (2015), sayfa 280, Nisan Yayınları
- Prof. Dr. Kazım Özdamar, 2015 Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi Cilt 1, 10.Baskı, Ankara (2015), sayfa 316-319, Nisan Yayınları
- Prof. Dr. Kazım Özdamar, 2015 Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi Cilt 1, 10.Baskı, Ankara (2015), sayfa 425, Nisan Yayınları
- Prof. Dr. Kazım Özdamar, 2015 Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi Cilt 1, 10.Baskı, Ankara (2015), sayfa 574-575, Nisan Yayınları
- Sarı, Ö. (2013). "Aile Kurumu ve Ailenin Tanımı", Sistemik Aile Sosyolojisi. M. Aydın. (drl). Çizgi Kitabevi: Konya
- Şahin, S. & Aral, N. (2012). Aile İçi İletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1 (3), 55-56.
- Tarhan, N. Son Sığınak Aile. 21. Baskı, İstanbul, Nesil Yayıncılık, 2014.
- Tarkoçin, S. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-66 aylık çocukları olan ebeveynlerin çocukları ile iletişim kurma düzeyleri ve davranış sorunları arasındaki ilişkinin incelenmesi, yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Taşgetiren, E. Çocukla İletişim. 22. Baskı, İstanbul, Erkam Yayınları, 2001.
- Tezel, A. (2004). "Aile İçi İletişim". *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, ISSN:1303-5134.
- Thornberry T.P., Smith C.A. ve Howard G.J. (1997). Risk Factors for Teenage Fatherhood. *Journal of Marriage and the Family*, 59(3), 505-522.

- Tönbül, Ö. (2019). Aile Eğitimi Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi. *Okul Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(1), 46-72.
- Tufan, İ. (2009). Aile yapısı, eğitim ve işgücü piyasası arasındaki ilişki: Türkiye örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(1), 161-184.
- Türkmen, E. (2015). Yüz Yüze İletişim ve İletişimde Güven. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 123-140.
- Ulusoy, B. (2012). İletişim Nedir?, Nasıl Olmalıdır? . *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi | Istanbul University Faculty Of Communication Journal*, 0 (13).
- Uslu, T., D. Şahin ve D. Çam. (2012). “Yaş ve Kuşak Farklılıklarına Göre İnternet ve Bilgi Teknolojileri Kullanımının Düzeyi, Yarattığı Tekno-Politik Stres ve Sonuçları”. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7,1, 76-93.
- Üçok, A. (2014). Ailede anne baba çocuk iletişimi üzerine sosyolojik bir araştırma, yüksek lisans tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
- Ünlüoğlu, İ. (2014). Çalışan Annelerin Çocuklarının Gelişimine Etkileri ve Çalışan Anne Çocuklarının Duygusal Durumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(50), 195-205.
- Whirter J. Mc. ve Voltan Acar N. (2005). *Çocukla İletişim*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- Yağcı, H. (2013). Göçmen Ailelerin Kültürel Kimlik Algısı: Sakarya Örneği. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 67-78.
- Yalçın, H. (2013). Anne-Çocuk İletişimi Eğitiminin Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013(28), 179-194.
- Yılmaz, M., & Eğeci, İ. H. (2018). Aile İçi İletişim ve Güvende Hissetme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İş Ahlakı Dergisi*, 11(3), 371-392.
- Whirter J. Mc. ve Voltan Acar N. (2005). *Çocukla İletişim*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Esra ÖZTÜRK

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi: 2020, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi,
Sosyoloji

Yüksek Lisans Öğrenimi: 2023, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim
Enstitüsü, Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri: 2023, 14.Uluslararası Sosyal ve Beşeri Eğitim Bilimleri Kongresi

İŞ DENEYİMİ

Stajlar:

Projeler:

Çalıştığı Kurumlar:

Tarih: 10/07/2023 Tez Savunma Tarihi

EK 1. ANKET FORMU

AİLE İÇİ İLETİŞİMİN ÇOCUK ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİ BELİRLEME ANKETİ

Aşağıda sunulan anket formu, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinler Arası Anabilim Dalı, Aile Danışmanlığı programı kapsamında Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM danışmanlığında yürütmekte olduğum yüksek lisans tezi araştırması için hazırlanmıştır.

“Aile İçi İletişimin Çocuk Üzerindeki Etkileri” adlı yüksek lisans tez çalışmasına katılımınızı rica ediyorum. Bu çalışmada yer almak tümüyle sizin isteğinize bağlıdır. Çalışmanın sonuçları sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak ve yanıtlar gizli tutulacaktır.

Esra ÖZTÜRK

KİŞİSEL BİLGİLER

Çocuğun Cinsiyeti

- Kız
- Erkek

Doğum Sırası

- 1.çocuk
- 2.çocuk
- 3.çocuk
- 4.çocuk
- 5.çocuk

Annenin Yaşı

- 18-23
- 24-29
- 30-35
- 36-41
- 42 yaş ve üzeri

Babanın Yaşı

- 18-23
- 24-29
- 30-35
- 36-41
- 42 yaş ve üzeri

ANNE-BABA-ÇOCUK İLETİŞİMİNİ DEĞERLENDİRME ARACI (ABÇIDA)

Hocam merhaba, sizin abçıda ölçeğinizi kullanmak için izninizi almıştım, şuan yüksek lisans tezimde ekler kısmında formu göstermem gerekiyor. Rica etsem onu atabilir misiniz. Fotoğraf olarak düzenleme yapmak gerekiyor bu yüzden istiyorum >

E

Esra Ergin Öztürk

14:19 (3 saat önce) ☆

Nalan Arabacı

Alıcı: Ben

15:00 (3 saat önce) ☆ ↩

Esra merhaba,
Formun tamamı gösterilemez açık bir şekilde.
Sana sadece çalışmada kullanman için onay vermiştim. Üçüncü şahısların gözetimine açık olmaz ölçükler.
Bilgiye.

EK 2. ÖLÇEK İZİNLERİ

E **Esra Ergin** 21 Eki 2022 12:12 ☆ ↶ ⋮

Merhaba Sevgili Esra,

Kendini ve çalışmanı bana daha ayrıntılı tanıtır mısın?
Hangi Enstitü'ye bağlı olarak çalışıyorsun? Danışmanın kim? Tez konun/tez başlığın nedir?
Konunun uygun olması durumunda elbette ölçüğü kullanabilirsin.
Sevgilerimle..

Hocam ben Esra Ergin. Kto Karatay Üniversitesi Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı altında yüksek lisans tezi hazırlıyorum. Danışman hocam Hüsamettin ERDEM. Tez konum ise Aile İçerisindeki Çocuklar Üzerindeki Etkisi. Sizin çalışmanızdaki ölçüklerin uygun olabileceğini düşündüm. Sizde fikriniz benim için değerli olacaktır. teşekkür ediyorum.

N **Arabacı** 21 Eki 2022 13:31 ☆ ↶ ⋮

Esra merhaba,

Teşekkür ederim verdiğin bilgiler için.
Ölçek, çalışmanı için uygun görünüyor. 48-72 aylar arasında tipik/normal gelişim gösteren çocukların ebeveynlerine uygulanabilir.
İlgili dosyaları ve ölçükle ilgili bilgileri en kısa sürede ileticeğim.
Kolaylık ve başarı dilerimle..

21 Eki 2022 Cum 12:12 tarihinde Esra Ergin

ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/MUAFİYETİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 12

Toplantı Tarihi: 23.12.2022

Karar Sayısı: 2022/028: Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM' in "Aile İçi İletişimin Çocuklar Üzerindeki Etkileri" 18.12.2022 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Prof. Dr. Hüsamettin ERDEM

Yardımcı Araştırmacı: Esra ERGİN